

**T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**UYGULAMALI PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
BİTİRME TEZİ**

**TOPLUMDA EŞİKALTI OTİSTİK BELİRTİ SIKLIĞININ
ARAŞTIRILMASI**

Emine GÜNGÖR

**Tez Danışmanı
Yrd.Doç.Dr. Alper EVRENSEL**

İSTANBUL-2016

**T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**UYGULAMALI PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
BİTİRME TEZİ**

**TOPLUMDA EŞİKALTI OTİSTİK BELİRTİ SIKLIĞININ
ARAŞTIRILMASI**

Emine GÜNGÖR

**Proje Danışmanı
Yrd.Doç.Dr. Alper EVRENSEL**

İSTANBUL-2016

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Toplumda Eşikaltı Otistik Belirti Sıklığının Araştırılması” adlı çalışmanın, Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan (Klinik ve İnsan Üzerinde Yapılan) Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı’nın 132 sayılı ve 18 Mayıs 2015 tarihli yazısı onayı alınıp yapılan araştırmalar tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

27/04/2016

Adı SOYADI

Emine GÜNGÖR

İmza

ÖNSÖZ

Uygulamalı Psikoloji Yüksek Lisans eğitim sürecimde Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü değerli hocalarıma ve tezimi hazırlarken beni yönlendiren, değerli bilgileriyle bana yardımcı olan desteğini ve yönlendirmesini eksik etmeyen Tez danışmanım Yrd.Doç.Dr.Alper Evrensel'e teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Yüksek Lisans ve Tez döneminde üniversiteye her uğradığımda değerli bilgileriyle beni yönlendiren, manevi desteğini esirgemeyen, sorularımı sabırla cevaplandıran, tecrübeleriyle yoluma ışık katan değerli hocam Prof.Dr.Muhsin KONUK'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Ayrıca bu süreçte beni anlayışla karşılayan maddi ve manevi desteğini esirgemeyen aileme sevgi ve şükranlarımı sunarım.

Emine GÜNGÖR

27 Nisan 2016

(GÜNGÖR, Emine, Yüksek Lisans, İstanbul, 2016)

TOPLUMDA EŞİKALTI OTİSTİK BELİRTİ SIKLIĞININ ARAŞTIRILMASI

ÖZET

Otizm, yaşamın erken dönemlerinde başlayan ve yaşam boyu süren, sosyal ilişkiler, iletişim, davranış ve bilişsel gelişmede gecikme ve sapmayla giden nöropsikiyatrik bir bozukluk olarak kabul edilmektedir. Otizm tüm sosyoekonomik düzeylerde ve tüm dünyada görülen bir bozukluktur.

Bu çalışmanın amacı 18-60 yaş arası katılımcıların Eşikaltı otizm seviyelerinin belirlenmesi ve eşik altı otizme etki eden faktörlerin belirlenmesidir. Bu amaçla, psikiyatri başvurusu olmayan (sağlıklı) yakınlarına (n=184) çalışmaya katılımları için onayları alınmıştır. Katılımcılara, sosyo-demografi bilgi formu ile eşik altı otizm seviyelerini belirlemek için Otizm Spektrum Anketi (OSA) uygulanmıştır. Otizm Spektrum Anketinin (OSA) alt boyutları olarak, sosyal beceri, dikkati kaydırabilme, ayrıntıya dikkat etme, hayal gücü ve iletişim boyutları tespit edilmiştir.

Sonuçlar istatistik açıdan, SPSS 22.0 paket program vasıtasıyla, t-Testi ve varyans analizi ile değerlendirildi. İstatistik önemlilik değeri olarak $p<0,05$ değeri kabul edildi.

Çalışmamızın sonuçları, toplumun %9 unun eşik altı otistik olduğunu ve %91'inin de normal insanlardan meydana geldiğini göstermektedir. Ayrıca, bazı alt boyutlar arasında da anlamlı sonuçlar ($p<0,05$) elde edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Otizm, Eşikaltı Otizm, Ekolali, İletişim becerisi,

(GÜNGÖR, Emine, Yüksek Lisans, İstanbul, 2016)

INVESTIGATION OF THE PREVALANCE OF SUBTRESHOLD AUTISTIC SYMPTOMS IN THE SOCIETY

SUMMARY

Autism is a neuropsychiatric disorder which starts in early stages of the human life and continues until the death. It is accepted as defects on the social relations, communication, and retardation or deviation on cognitive development. It can be seen in all the layers of the modern society.

The aim of this study was to determine the both sub threshold autism levels and the effects on this situation in people who are between 18-60 years old. For this, 184 healthy, having no psychiatric records, individuals were asked to join this study voluntarily after having their signed approval. They were applied Autism Spectrum Questionnaire (ASQ) asked to fill another questionnaire containing questions to determine their socio-demographic status. The sub level of the ASQ were determined as social skill, attention tracking, paying attention on details, imagination and communication levels.

The results were subjected to statistical analysis by using SPSS 22.0 software, and both t-Test and variance analyses were performed. $P < 0.05$ was accepted as statistically significant value.

The present study results showed that 9% of the people questioned were found to be sub threshold autistic while 91% were normal. Additionally, some sublevels of the spectrum showed statistically significant relationship ($p < 0.05$) in some parameters studied.

Keywords: Autism, subthresholdautism, echolalia, communicationskill

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	i
YEMİN METNİ	iii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
TABLolar	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. OTİZMİ TANIMI VE TARİHÇESİ	2
1.2. DSM-V OTİSTİK BOZUKLUK İÇİN TANI ÖLÇÜTLERİ	3
1.3. OTİZMİN NEDENLERİ	5
1.4. OTİZMLİ ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ	5
1.5. OTİZMİN AİLE ÜZERİNDE ETKİLERİ	8
1.6. OTİZMİN GÖRÜLME SIKLIĞI	9
1.7. OTİZMDE TEDAVİ	9
1.7.1. Eğitsel Tedaviler	10
1.7.1.1. Uygulamalı Davranış Analizi (Applied Behavioral Analysis):	10
1.7.1.2. PECS (Picture Exchange Communication System – Resim Değiştirerek İlişki Kurma Sistemi)	10
1.7.1.3. TEACHH Metodu	10
1.7.1.4. FLOORTIME Yaklaşımı	11
1.7.1.5. Sosyal Öyküler (Social Stories)	11
1.7.2. İlaç Tedavisi.....	11
1.8. EŞİK ALTI OTİZM	11
1.9. OTİZMİN NEDENLERİ	12
1.9.1. Psiko-dinamik ve Ailesel Faktörler.....	13
1.9.2 Davranışsal Kuram.....	14
1.9.3. Organik Kuram	14
1.9.4. Genetik faktörler Kuramı	15
1.10. OTİSTİK ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ	16
1.10.1. Sosyal Özellikleri:.....	17
1.10.2. Zihinsel Gelişim.....	18
1.10.3 Motor Gelişim.....	19

1.10.4. İletişim Becerileri.....	20
2. GEREÇ VE YÖNTEM.....	24
2.1. AMAÇ.....	24
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	24
2.3. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ.....	24
2.4. İSTATİSTİKSEL YÖNTEM.....	25
3. BULGULAR.....	26
3.1.GÜVENİLİRLİK VE GEÇERLİLİK YAPISI.....	29
3.2. BOYUTLARA ETKİ EDEN DEĞİŞKENLERİN BELİRLENMESİ.....	30
3.2.1. Cinsiyet.....	30
3.2.2. Medeni Hal Ve Boyutlar.....	31
3.2.3.Kolay Arkadaşlık Kurabilme Ve Boyutlar.....	32
3.2.4. İlgi Çeken Konularda Bilgi Toplama Ve Boyutlar.....	33
3.2.5. Yetiştirilme Biçiminiz Sorunlar İle Başa Çıkma Konusunda Yardımcı Oluyor Mu? Ve Boyutlar.....	34
3.2.6. Evinizde Kimlerle Yaşamaktasınız? Ve Boyutlar.....	35
3.2.7.Sosyal İnsan Olma Boyutları.....	37
3.2.8. Eğitim Seviyesi Ve Boyutlar.....	38
3.2.9. Yaş Ve Boyutlar.....	39
3.2.10. Yaş Ve Eşikaltı Otizm Seviyeleri.....	40
3.2.11. Çocuklukta Kim Tarafından Yetiştirildiğiniz?.....	41
3.2.12. Çocuklukta Nasıl Bir Disiplin İle Büyütüldünüz?.....	42
3.3. ALT BOYUTLAR ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN TESPİT EDİLMESİ.....	43
3.3.1.İlişkilerin Modellenmesi.....	44
4.TARTIŞMA.....	47
KAYNAKÇA.....	52
EK. 1, OTİZM SPEKTRUM ANKETİ.....	57
EK. 2, SOSYO DEMOGRAFİK VERİ FORMU.....	64
EK. 3, ÖZGEÇMİŞ.....	66

TABLolar

Tablo 1. Demografik Özellikler (1)	26
Tablo 2. Demografik Özellikler (2)	27
Tablo 3 Demografik Özellikler (3)	28
Tablo 4 Kendini Değerlendirme Ölçeği Boyutların Belirlenmesi	29
Tablo 5. Boyutlar Ve Cinsiyet	30
Tablo 6. Boyutlar Ve Medeni Hal.....	31
Tablo 7. Boyutlar Ve Medeni Hal.....	32
Tablo 8. İlgi Çeken Konularda Bilgi Toplama Ve Boyutlar	33
Tablo 9. Yetiştirilme Biçiminiz Sorunlar İle Başa Çıkma Konusunda Yardımcı Oluyor Mu? Ve Boyutlar.....	34
Tablo 10. Evinizde Kimlerle Yaşamakta olma Durumu.....	35
Tablo 11. Sosyal bir insan olma ve Boyutlar	37
Tablo 12 Eğitim ve Boyutlar.....	38
Tablo 13 Yaş ve Boyutlar	39
Tablo 14 Yaş ve Eşikaltı Otizm Seviyeleri.....	40
Tablo 15. Çocuklukta Kim Tarafından Yetiştirilme Durumu	41
Tablo 16. Çocuklukta Nasıl Bir Disiplin İle Büyütülme Durumu	42
Tablo 17. Korelasyon Matrisi	43
Tablo 18. Regresyon Modelleri	45

1. GİRİŞ

Latince "auto" sözcüğünden gelen otizmin, Türkçe karşılığı "kendi" anlamındadır. Siegel'e (2003) göre, otizmi: "kişinin gerçek dünyadan uzaklaşması ve kendi iç dünyasına çekilmesi" olarak tanımlanmaktadır. Fazıloğlu ve Esmeyurdakul'a (2005) göre, otizmden ilk olarak 1700'li yıllarda Fransa'da Jan Itard ve İngiltere'de Jon Haslam söz etmişlerdir. Bunlar otistik çocukları incelemişler ve onları farklı bireyler olarak isimlendirmişlerdir. Otizm sözcüğü ise, ilk olarak 1911 yılında, İsviçreli psikiyatrisi Eugen Bleuler tarafından kullanılmıştır. Bleuler, iletişimin reddedilmesi ve gerçeklikle olan ilişkide bozukluk çerçevesinde tanımlanan "otizm" kavramı, bu dönemde şizofrenik hastalarda görülen belirtileri içermekteydi (Fazıloğlu ve Esmeyurdakul, 2005). Danca, Pişkin ve Gumuscu'ye (1992) göre, 1943 yılında, çocuk psikiyatrisi Leo Kanner otizmi, "Erken Çocukluk Otizmi" olarak tanımlanmıştır.

Kanner araştırma raporunda otistik davranışları değişik görünümlerine rağmen otistik yalnızlıkta, fiziksel değil, psikolojik yalnızlık söz konusuydu (Persson, 2000). Yani otistik çocuklar kendi iç dünyalarında yaşayan, dış dünyayla iletişim kurmayan veya kendi isteklerini belirtmek için iletişim kuran bireylerden bahsetmekteydi.

Yine Kanner'le (1943) aynı zamanlarda Asperger'de (1944), aynı özellikleri gösteren çocukları araştırmış ve o da "otizm" terimini kullanmıştır. Buna ek olarak, Asperger (1944) otizmin nedenlerini organik sebeplere dayandırmıştır.

Otizmi tanımlayan akademisyenler birbirine yakın ifadeler kullanmaktadırlar. Örneğin; Kırcaali-İftar'a (2003) göre, otistik spektrum bozukluğu, ileri düzeyde ve karmaşık bir gelişimsel yetersizlik çeşididir. Zwaigenbaum'a (2001) göre, otizm ve yaygın gelişimsel bozukluk sosyal etkileşimde ciddi azalma, iletişim eksikliği tercih etme, aktivitelerde yalnızlığı tercih etme olarak tanımlanmaktadır. Bunlara ek olarak, otizm sosyal etkileşimde, sözel ve sözel olmayan iletişimde ve diğer davranışlarda sınırlılık gösteren ciddi bir nörolojik bozukluk olarak tanımlar. Windham, Zhang, Gunier, Croen ve Grether (2006) ve Fazıloğlu ve Esmeyurdakul, (2005) ise, yaşam

boyu devam eden sosyalleşme, dil, iletişim ve diğer etkinlik ve ilgi alanı etkileyen yüksek zihinsel işlevlerle bağlantılı olarak davranış belirtileriyle tamamlanan bir bozukluktur diye tanımlamışlardır.

Yaygın gelişimsel bozukluk, insan gelişiminin birçok alanı etkilemesi nedeniyle çeşitli bozukluklara neden olabilmektedir. Bunu yanında otistik bireylerde, genetik hastalılara merkezi sinir sistemi hastalıklarına ve sıklıkla zekâ geriliklerine rastlanmaktadır.

1.1. OTİZMİ TANIMI VE TARİHÇESİ

Otizmi, ilk defa 1911 yılında İsviçreli psikiyatrisi Eugen Bleuler kullanmıştır. İletişimin reddedilmesi ve gerçeklikle olan ilişkide bozukluk kapsamında nitelenen otizm kavramı, bu dönemde şizofren hastalarda görülen özellikleri kapsamaktaydı (Fazıloğlu, 2005). Türkçe de "kendi" anlamına gelen, Yunanca αὐτός (autos) kelimesinden türemiştir (Alpaytaç, 2007). Otizm, Amerika da ilk kez, Leo Kanner tarafından, sosyal etkileşimde ve iletişimde yaşanan yetersizlik ve tekrarlayan davranışlarla ve ilgi alanları ile sınırlı olan gelişimsel bir bozukluk olarak tanımlanmıştır (Amerikan Hekimler Birliği, 2001).

1943 yılında Amerikalı çocuk psikiyatrisi Leo Kanner tarafından tanımlanan otizm; şahıs zamirlerini ters kullanan, söylenenleri tekrar eden, dil gelişiminde gecikme yaşayan, iyi bir hafızası olan, davranışı başlatmayan, tekrarlı hareketleri olan, değişiklik karşısında tepkili, çevresi ile ilişkiyi kurmada belirgin güçlük yaşayan, cansız nesnelere veya resimlere ilgi duyan çocuklar olarak tanımlamaktadır (Darıca ve diğerleri, 2011).

Asperger 1944 yılında otizmi, doğum yâda doğumdan sonraki ilk 30 ayda görülen, davranış ile ilgili bir bozukluk olarak adlandırmıştır (Darıca ve diğerleri,2011). Otizm yaşamın erken dönemlerinde başlayan ve hayat boyu devam eden sosyal ilişkilerde, iletişimde, davranış ve bilişsel gelişimde yaşanan gecikme ve sapmayla karakterize, nöropsikiyatrik bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Az görülmesine karşın bireyin ve ailenin tüm yaşamını etkilemektedir (Kulaksızoğlu, 2003).

Otizm; çeşitli nedenlerden dolayı çocukluğun ilk üç yılı içinde meydana gelen, dili öğrenememe, içe kapanıklık, değişikliğe aşırı tepkiler gösterme, soyut kavramları öğrenmede sıkıntı, zaman kavramını öğrenememe, konuşmaları algılayamama ve çevresiyle olan ilişkilerin sınırlı olması gibi özellikler gösteren bir gelişimsel bozukluktur (Özbey, 2005).

Kanner (1943)'e göre şizofreni de görülen özellikler ile otizmde görülen özelliklerin birbiri ile benzer olduklarını söylemektedir. Fakat otistik bireylerin uzak durdukları dünyaya yavaşça uyum sağlama özellikleri diğer yandan şizofreni hastalarında görülen buldukları dünyadan çıkarak sorun çözmeye çalışma özelliği otizm ve şizofreniyi birbirinden ayırmaktadır. Kanner, 11 çocukta bulduğu bazı özellikleri belirterek “erken çocukluk otizmi”ni dile getirmiştir. 1944 yılında Avusturyalı Hans Asperger ise bazı çocuklarda fark ettiği davranışlara “otistik psikopati” adını vermiştir (Özbey, 2012).

Rapin (1991)'e göre otizm, beyin fonksiyonlarında oluşan davranışsal ve gelişimsel bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Beyin fonksiyonlarındaki bozulmaların şiddeti ve ortaya çıkan belirtilerin otizmlili çocukların her birinde çeşitli biçimde ortaya çıktığını söylemektedir. Bu belirtiler, motor gelişimde bozukluk, hareketlerin veya sözcüklerin dikkati çekecek derecede tekrar edilmesi, algısal uyarılara verilen anormal cevaplar, dikkat ve taklit becerilerinde bozukluk şeklinde görülür.

Bruno Bettelheim (1967)'e göre, otistik çocukların aslında sağlıklı fakat anne ile sağlıklı ilişki kuramama sonucunda içe kapanma ve diğer özelliklerin ortaya çıktığını iddia etmektedir (Özbey, 2012).

1.2. DSM-V OTİSTİK BOZUKLUK İÇİN TANI ÖLÇÜTLERİ

A- En az bir tanesi 1. maddeden olmak üzere ve birer tanesi 2. ve 3. maddelerden olmak üzere 6 maddenin bulunması gerekmektedir.

1- Aşağıdakilerden en az bir tanesinin varlığı ile kendini gösteren toplumsal (sosyal) etkileşimde niteliksel bozulma.

(a) Toplumsal etkileşimde gerekli olan el kol hareketleri vücudun karşdakine göre uygunluğu, yüz ifadesi, çevredekilerle kurulan göz kontağı ve sözel olmayan davranışlarda belirgin bozulmalar,

(b) Akranları ile gelişimin aynı olmaması ve onlarla ilişki kuramama, yakınında durmama,

(c) İlgilerini ya da başarılarını kendiliğinden paylaşmama,

(d) Toplumsal veya duygusal karşılık vermeme,

2- Aşağıdakilerden en az birinin varlığı ile kendini gösteren iletişimde niteliksel bozulma,

(a) Dil gelişiminin gelişmemesi veya bozuklukların olması,

(b) Konuşma becerisi olanlarda çevre ile iletişim başlatmama ve sürdürmeme,

(c) Kendine özgü dil ve tekrarlı kelimeler,

(d) Gelişiminde beklenen imgesel ve taklide dayalı oyunları oynayamama,

3- Aşağıdakilerden en az birinin varlığı ile kendini gösteren davranış, ilgi ve etkinliklerde sınırlı ilgi örüntüsü çerçevesinde kapanıp kalma.

(a) İlgilenme düzeyi üzerinde odaklanma açısından olağan dışı, basmakalıp ve tekrarlayıcı davranışlar çerçevesi içinde kalma,

(b) İşlevi olmayan törensel davranışlara takılıp kalma,

(c) Tekrarlı hareketler,

(d) Eşyaların ufak ayrıntıları ile vakit geçirme,

B- Aşağıdaki alanların en az birinde, 3 yaşından önce gecikmelerin ya da normal olmayan bir işlevselliğın olması.

1-Toplumsal etkileşimde,

2-Sosyal iletişimde kullanılan dilde,

3-Sembolik veya imgesel oyunlarda.

C- Bu bozukluk Rett Bozukluğu ya da Çocukluğun Dezintegratif Bozukluğu ile daha iyi açıklanamaz (DSM V, 2013).

1.3. OTİZMİN NEDENLERİ

Psikojenik teori otizmi; anne ve çocuğun ilişkisinde çocuğun annesinin davranışlarını soğuk ve reddedici olarak görmesinden dolayı ortaya çıkan, geri çekilme davranışı olarak tanımlar. Bu görüş Bruno Bettlheim (1967)'in teorisi olarak dile getirilmektedir(Aksüt,2001).

Bazı araştırmalara göre çocukların zor doğumları çocukta önceden var olan anormallikler ile ilişkili olduğunu söylemektedir. Bu tarz çalışmalar otizmin genetik temelli olduğunu düşünmeye yönlendirmektedir. Birçok vakada genetik faktör büyük önem taşımaktadır (Wing, 1993).

Son yıllarda yapılan çalışmalar beyinde var olan yapısal anomalilerin otizme neden olduğunu söyleyerek, otizmin genetik yönüne dikkat çekmektedir. Organik teori otistik çocuklarda görülen öğrenme, dikkat ve algı süreçleri ile ilgili yetersizliği kapsamaktadır. Bu görüş aynı zamanda otistik çocuktaki belirli fiziksel ve biyokimyasal farklılığı belirten verilerle de doğrulanmaktadır (Aksüt, 2001).

Erkeklerde kızlara oranla otizme daha çok rastlanması kızların taşıyıcı erkeklerin ise X kromozomu üzerinden bu hastalığa yakalandıklarını düşündürmektedir (Korkmaz,2005). Otistik çocuğu olan ailelerden alınan kan örnekleri inceleme sonucu bu ailelerin kan örneklerinde bulunan serotoninin yüksek olduğu dikkat çekmiştir. Aynı zamanda zekâ geriliği ve öğrenme bozukluğu olan çocukların olması otizm genetik yönünü düşündürmektedir (Korkmaz, 2005).

1.4.OTİZMLİ ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

Otistik bireyler çevredeki bireyler ile iletişim kurmada yetersiz kalmaktadırlar. Dil konuşma becerisinin gelişiminde yaşanan zorluklar nedeni ile iletişimde yetersizlik ve sınırlı iletişim gerçekleşmektedir (Darıca ve diğerleri, 2005).

Dilin gelişiminin geç olması veya olmaması iletişim başlatamama veya sürdürmemeye şahıs zamirlerini kullanırken karışıklık yapma, konuşma esnasında kendine özgü dil kullanma veya vurgulamalarda hatalar dil ve iletişimde görülen eksikliklerdir(Bodur ve Soysal,2004). Otistik çocuklar gramer bozuklukları, ekleri olmayan, bağlaç, zamir ve edatların kullanılmadığı cümleler oluşturabilirler (Korkmaz,2005). Otistik çocuklar, gülümseme, el sallama, kucağa alınmak istendiğinde kollarını kaldırma gibi hareketleri ve jestleri sıklıkla kullanmazlar (Darıca ve diğerleri, 2005).

Otistik çocuklar vücudunu kucağında olduğu insanın vücuduna göre ayarlayabilmeyi 2-3 yaşına kadar kazanamamaktadırlar (Kanner, 1943). Nesnelere uzanıp yakalama isteği göstermezler ve isteklerini ağlayarak belirtme, çığlık atarak, bir yetişkinin elinden tutarak yaptırma şeklinde görülebilir. İsteklerini ifade ederken, yetişkinlerin yüzüne bakmadıkları da gözlenmiştir (Darıca ve diğerleri, 2005).

Fiziksel temastan uzak durma, karşılıklı göz kontağı kuramama, kendilerine gülümsendiği zaman benzer şekilde karşılık vermeme, çevrede bulunan insanların farkında olmama, insanlara karşı ilgisiz davranma, sosyal kuralları anlama ve oyun becerilerinde eksik kalma otistik çocukların en belirgin özelliklerindedir (Darıca ve diğerleri, 2005).

Otizimli çocuklar bazı seslere hiç beklenmedik tepkiler verirken bazı seslere karşı tamamen kayıtsız kalabilirler (Darıca ve diğerleri, 2005). Otizmin tanımlandığı yıllarda otistik çocukların yalnızlıklarına dokunmayan nesnelere ile zeki ilişki kurdukları söylenmektedir (Kanner, 1943).

Daha sonra yapılan çalışmalarda otistik çocukların zihinsel performansları iki alt gruba ayrılmıştır. Zihinsel becerileri normal olanlar ve yüksek fonksiyonlular diye ayırım yapılmıştır. Otizmli çocuklar ile ilgili olarak yapılan çalışmalar, bu çocukların %40'nun (40-50), %30'nun (50-70) ve %30'nun da 70 ve daha fazla IQ'ya sahip olduğunu söylemektedir (Fazıloğlu, Yurdakul, 2005). Birçok otistik çocuk, korktuğu zaman veya canı acıdığı anda gülmek gibi uygunsuz tepkiler ile karşılık verebilir(Bodur ve soysal, 2004). Yapılan araştırmalarda otistik bebeklerin sürekli

ağlama, huysuzluk veya bütün gününü sakin Şekilde, tepkisiz yatakta geçirdikleri gözlenmiştir.

Otistik ocuklar büyüdükçe gelişimi normal olan çocuklardan farklı özellikleri net bir Şekilde fark edilmektedir. 2,5 yaş özelliklerini belirgin olarak grdgmz ve tanı için önemli olan yaŐtır. DeđiŐime tepki, söylenenleri tekrarlamaları, yeme problemleri, renkli ve dönen nesnelere dikkati yöneltme, seslere aşırı tepki veya tamamen kayıtsız kalma simgesel ve taklide dayalı oyunları oynamama yaŐıtlarından beklenen davranışları sergilememe ve onlara yakınlaŐama gibi özellikler ile tanımlanmaktadır (Kanner, L, 1971; Akt. Öksüz, 2008).

Otistik ocuklar cümleleri anlamada güçlük çekerler. Dilbilgisine uygun zamirler kullanamazlar, deyim ve sembolik ifadelerin anlamlarında zorluk yaŐarlar (Korkmaz, 2005). Zekâ düzeyi düşük otistiklerde tekrarlayıcı davranışlar sallanma, dönme ıŐıklara yönelme, amacı olmayan dolanmalar sıklıkla gözlenmektedir. Uyarılar sinir sisteminin besin kaynaklarıdır ve sinir sistemi bu anlamda doyurulmadığı zaman kendi ihtiyaını gidermek için sallanma ve el çırpma gibi davranışlar sergilemektedir. Bu davranışlar eğitimle azalabilir ve yerine başka davranışlar getirilebilir (<http://www.otizm.org>).

Otistik ocuklarda hiperaktivite ve dikkat dağınlıklığı görülür ve küçük yaşlarda belirgindir. Çok hareketlerin yanı sıra tamamen hareketsiz kaldıkları dönemlere de rastlanabilir. Küçük detayları fark etmelerine rağmen bütünü kavramada zorluk yaŐayabilirler.

Kendini ifade edemeyen çevresindekilerin farkında olmayan otizimli çocuklarda da özel korkular görülebilir. Örneğin; otizimli çocukların kalabalık ortamlarda (stadyum gibi) bulunmayı reddetmeleri verilebilir. Bazen otizimli çocuklar her Őeyden korkabilirler buda onların kaygılı ve sınırlı olmalarına sebep olabilir. Bu ocukların korkularından kurtulmaları zaman almaktadır (<http://www.otizm.org>).

Otizimli ocuklar birbirinden farklı özelliklere sahiptirler ve gelişimsel özellikleri nedeniyle ağırdan hafife doğru geniş olarak değerlendirilirler. Bazı zellikler birinde fazla gözlemlenirken bazılarında daha nadir gözlemlenebilir. Bu zellikler kaybolabilir ya da yerini başka özelliklere bırakabilir (nal, 2006). Otistik

çocuklarda sosyal ilişkilerde ve konuşmada zorluk, sessiz iletişimde ve hayal gücünü kullanarak oyun oynamada zorlanma ortak özellikleri olarak karşımıza çıkar fakat etkilenme dereceleri farklıdır (<http://www.otizm.org>).

Diş gıcırdatma otizmlı çocukların büyük bir bölümünde görülebilir. Bu durum geçici veya devam eden özellik olarak kalabilir. Yapılan araştırmalara göre diş gıcırdatma ve epilepsi arasında ilişki olabileceği düşünülmektedir (<http://www.otizm.org>).

Otizmlı çocuklarda sık karşılaşılan sorunların başında cinsel sorunlar gelmektedir. Otistik çocuklar seyrek olarak mastürbasyon benzeri hareketler yapmakta veya büyük oranda cinsel organlarına dokunmaktadır. Karşımıza çıkan bu davranışlar davranışçı yöntemlerle azaltılabilir (Kulaksızoğlu, 2003).

Normal gelişim gösteren çocuklar üç yaşına kadar dil gelişimi için gerekli aşamaları öğrenir. Doğduklarında gülümser görünür, 2-3 aylıkken tanıdıklara gülümserler. 3 veya 4 aylıkken agularlar ve esnerler. Birinci doğum günlerine kadar belli birkaç kelime söyler ve ismine tepki verirler. Hoşlanmadıklarını reddeder, istedikleri şeyleri işaret ederler. Otizmlı çocuklarda bu özelliklere rastlanılmadığı söylenilmektedir (Fazıloğlu, Yurdakul, 2005).

1.5. OTİZMİN AİLE ÜZERİNDE ETKİLERİ

Otizmlı çocuğu olan aileler kendilerine olan güvenlerini yitirdiklerini hissetmektedirler. Bunun nedenlerinden biri otizmin nedeninin kesin olarak bilinmemesidir. Aileler tanımlanması zor olan bir takım davranış ile karşı karşıya kalmakta ve kendilerini anne baba olarak yetersiz görmektedir. Diğer bir neden ise, ailenin otizmi kabul etmesiyle birlikte çocuğun günlük bakımı, toplum içine kaynaştırılması ve eğitimi için gerekli koşulları sağlamak gibi sorumlulukları üstlenmeleri gerekmektedir (Darıca vd, 2005).

Engelli çocuğa sahip annelerin depresyon, bunaltı ve zorlanma düzeyleri engelli çocuğa sahip olmayan annelere göre daha yüksektir (Uğuz, 2004). Otizmi olan çocuğa sahip annelerde sık görülen psikiyatrik bozukluklar depresif bozukluklar ve sosyal fobidir (Demir, 2000).

Otizmlı çocuğu olan aileler eğitilebilir çocuğu olan ailelere göre daha çok zorluk yaşamaktadırlar. Ayrıca zrl bir çocuğa sahip olan anne babalarda, ailelerin çocuğun zrnn nedenine ilişkin yaptıkları atıflar, ailenin aile rehberliği alması ve çocuğun zrnn derecesi anne babalardaki zorlanma düzeyinin yorumlanmasında önemlidir. (Akkök, 1992).

Otizmlı çocuğa sahip anne ve babalara baktığımızda uzun süreli stres, uyumsuzluk ve depresyon yaşadıkları ortaya çıkmaktadır. Ev temelli terapi desteklerinin bu ailelerin stres ve endişelerini gidermede etkili olmaktadır (Kozloff, 1984, akt: Öksüz, 2008).

Otizmlı çocuğa sahip annelerin sosyal destek düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Sosyal destek bakımından annelerin bir kısmı çok fazla destek alamadıklarını bir kısmı da eşlerinden destek aldıklarını ifade etmektedir (Sencar, 2007).

1.6. OTİZMİN GÖRÜLME SIKLIğI

Her on bin kişi içinde 4-5 kişi tipik otizmken, 15–20 kişi de ise otistik davranışlar görülmektedir (Korkmaz, 2005). Yapılan araştırmalar sonucu otizmin göz ardı edilmeyecek bir oranda arttığı bilinmektedir. Önceleri her 2.500 çocuğun 1'inde otizm görülürken bugün bu oran 1.000 çocuktan 1'inde görülmektedir (Aydın, 2003).

1.7. OTİZMDE TEDAVİ

Otizmin net bir tedavisi yoktur. Bazı zellikler kaybolabilir veya eğitimle davranışlar yerini uygun bazı davranışlara bırakabilir. Bu ocuklarda uyumları arttırılmak amacı ile eğitsel tedaviler kullanılır ve bunların çoğu davranış terapisinden oluşmaktadır. ğrenmelerine ve konuşmalarına yönelik tedavilerde sıklıkla kullanılmaktadır. Bunlar dışında kullanılan tedavilerde vardır (Korkmaz, 2005).

Otizimli çocukların tedavilerinde farklı yaklaşımlardan yararlanılmaktadır. Her vakada görülen eksikliklerin ve problemlerin giderilmesi için çabalanır.

Alanında uzman kişiler tarafından otistik bireylere uygun tedaviler belirlenir. Değerlendirme yapılır ve değerlendirme ardından uygun programlar ile tedavi başlar (Powers, 1989; Akt: Öksüz, 2008).

1.7.1. Eğitsel Tedaviler

1.7.1.1. Uygulamalı Davranış Analizi (Applied Behavioral Analysis):

Bu yöntem Los Angeles'daki California Üniversitesi psikologlarından Dr. Ivar Lovaas tarafından geliştirilmiştir. Davranışçı yöntem, davranışlar alt amaçlara bölünerek, basitleştirilmiş, sözel açıklamalarla öğretilmesi hedeflenen davranışların kazanılması üzerine çalışır. Bireysel eğitimle, sosyal davranış, taklit, bağımsız oynama becerileri, dil dikkat gibi becerileri, özbakım becerileri, arttırmaya çalışılır. Öfke nöbetleri, kendine ve çevreye zarar verici davranışlar azaltılmaya çalışılır (<http://www.otizmvakfi.org.tr/>).

1.7.1.2. PECS (Picture Exchange Communication System – Resim Değiştirerek İlişki Kurma Sistemi)

Bu yöntemde amaç, çocuğun iletişimi başlatmasını ve isteklerini resimlerle değiştirerek gerçekleştirmesini sağlamaktır (Frost, L. Ve Bondy, A.,2002,akt: Öksüz).

1.7.1.3. TEACHH Metodu

1964 senesinde, North Carolina Üniversitesi'nde geliştirilmiş yöntemdir. (Eraktan, 2005: 30). Bu yöntemde çocukların kapasitelerini en üst düzeyde kullanmaları amaçlanmaktadır. Bu amaçla, çocukların görsel becerilerinden faydalanabilmesi ve bağımsızlaşması için işaret dili, resimli veya hem resimli, hem sözcüklerden oluşan iletişim tahtaları kullanılmaktadır (Kayaalp, 2009).

1.7.1.4. FLOORTIME Yaklaşımı

Bu yöntemde amaç; otistik bireylerin gelişimine uygun ve iletişim için gerekli olan başlıca özellikleri desteklemektir. Bu alanda uzman profesyoneller ile birlikte, evde, ebeveyn ve çocukla gerçekleştirilir. Bu yaklaşımı geliştiren uzmanlardan biri olan Dr. Stanley Greenspan'a göre, yetişkinler çocukla birlikte yere oturur ve çocuğun doğal ilgilerini takip ederler. Bu yöntemin etkinliğine dair bilimsel çalışmaların yetersizliği ve otizmi ağır olan bireylerde böylesi çocuk merkezli bir çalışmanın ise yaramayacağı doğrultusunda eleştiriler bulunmaktadır (Eraktan, 2005).

1.7.1.5. Sosyal Öyküler (Social Stories)

Sosyal öyküler (socialstories), eğitimci Carol Gray çocukların eğitiminde kullanılmak üzere 1991 yılında geliştirilmiştir. Bu hikâyeler oluşturulurken okuma yazması olanlara basit cümlelerle, okuma yazması olmayanlara ise resimlerden yararlanılarak onlara özel hikâyeler oluşturulur. Hikâyeler hataya yer veren cümlelerle ile anlatılırken sosyal davranışın içinde bulunan “nasılı ve nedenleri” kapsar (<http://www.otizmvakfi.org.tr/>).

1.7.2. İlaç Tedavisi

İlaç tedavisi otizmde görülen özellikleri ortadan kaldırmaz. Otizme eşlik eden hareketlilik, sıkıntı, uyku problemleri, yeme sorunları, saldırganlık gibi davranışların tedavi edilmesine yardımcı olur. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite için dopamin üzerine etkili ilaçlar kullanılırken, dikkati arttırmak için noradrenalin üzerine etkisi olan ilaçlar kullanılmaktadır (Korkmaz, 2005).

1.8. EŞİK ALTI OTİZM

Yaygın gelişimsel bozukluk başka türlü adlandırılmayan, atipik otizm diye adlandırılan, otizmin tüm belirtilerini taşımayıp, özellikle karşılıklı sosyal

etkileşimde, sözel ve sözel olmayan iletişimde kısıtlılık gösteren, katı, stereotipik davranışlar sergileyen çocukların oluşturduğu bu tanı kategorisinin YGB dışı tanılardan ayırımı net değildir. YGB-BTA tanısı alabilmek için bir olguda aşağıdaki özelliklerden bir ya da birkaçı bulunabilir. Başlangıç yaşı 3 yaşından önce değildir. Eşik altı otizmde yer alan 12 tane otistik bozukluk ölçütlerine yeterince sahip olmayan atipik belirtiler göstermektedir. Otistik bozukluğun eşik altı varyantıdır, tanı almak için gerekli 6 belirtiyeye sahip değildir. Birey otizme özgü ana belirtileri tam anlamıyla göstermemektedir (örn, sosyal alandaki belirtiler ikiden azdır, ya da ilgi alanları kategorisinde belirti bulunmamaktadır). Bu nedenle eşik altı otistik bireyler oldukça heterojen bir grup olduğu düşünülebilir.

Eşik altı otistik bireyler olgularda karşılıklı toplumsal etkileşim ya da sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerinin gelişmesinde ağır ve yaygın bir gelişimsel bozukluk olmasına karşın, özgül bir YGB, şizofreni, şizotipal kişilik bozukluğu ya da çekinden kişilik bozukluğu tanı ölçütlerini karşılamıyor olması klinikte görülen bulgulardır. Bu olgularda Dil gelişimi normaldir, ancak etkileşim ve iletişim alanlarındaki bozulma belirtileri Asperger Sendromu tanısı almak için yeterince çok sayıda değildir. Tepkisel Bağlanma Bozukluğunu düşündüren belirgin bir ihmal, istismar, bağlanma sorunu vb. bulunmamaktadır. Etkileşim, iletişim ve gelişim sorunları sadece DEHB ya da Mental Retardasyonla açıklanamamaktadır.

Bir yelpaze (spektrum) olduğu düşünülen YGB'nin daha hafif bir formu oluşu nedeniyle daha belirgin YGB olgularından farklılıklarının (genetik, nöro-görüntüsel, gelişimsel, tedavi yanıtı vb.) belirlenmesi otizm, Asperger sendromu gibi bozuklukların etyolojisini anlamada ve uygun tedaviler geliştirmede yol gösterebilir. Bu nedenle, YGB-BTA olgularının ortak özellikleri ve olası alt grupları çok daha net tanımlanabilmelidir (Kulaksızoğlu, 2003).

1.9. OTİZMİN NEDENLERİ

Otizme neyin sebep olduğu kesin olarak henüz belirlenmemiştir. Otizimli bireylerin sadece %5-10'unda tıbbi bir neden saptanmıştır. Özlü-Fazıloğlu'na (2004) göre, otistik bozukluk birçok nedenden dolayı ortaya çıkabilir. İlk tanımlanmasından bu yana otizmin oluşumunu açıklamaya çalışan farklı kuramlar ortaya atılmıştır. Bu

kuramlar, Psiko- dinamik ve Ailesel Faktörler kuramı, Davranışsal kuramı, Organik kuramı, Genetik faktörler kuramlardır.

1.9.1. Psiko-dinamik ve Ailesel Faktörler

1950 ve 1960 arasında geçerliliğini koruyan bir teoridir. Bronu Bettelheim'in bu kuramı "buzdolabı anne" olarak bilinmektedir. Yazbak'a (2003) göre, bu kuram, özellikle anne-çocuk ilişkisinde, ailelerin çocuklarıyla fazla ilgilenmemelerinden kaynak olarak, çocukların sosyal dil ve genel gelişimlerinde bozulmalar meydana geldiğini ileri sürmektedir. Kocbeker'e (2003) göre, soğuk reddedici olarak algılanan davranışlarla karşılaşan çocuk kendince bir savunma refleksi olarak içe dönüş ya da psikolojik bir geri çekilme devresi geliştirmektedir.

Kanber 1954 yılında otistik çocukların aileleriyle yaptığı araştırmada ailelerin ileri düzeyde zekâya sahip olduğunu ve bu çocukların alanında uzman olduklarını belirtmiştir. Ailelerin obsesif, duygusal olmayan, ayrıca çevreleriyle ve çocuklarıyla iyi ilişkiler kuramayan bireyler olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında bu ebeveynlerde zihinsel bir hastalığa az rastlanmaktadır (Gümüüşçü, 1990).

Kora'a (1998) göre, "affektif (duygusal) görüş" olarak bilinir. Bu görüşe göre, otistiklerde temelde bir duygu sorunu vardır. Başkalaşan Duyguları anlamada, özellikle yüz mimikleri ve jestlerine bakarak yorumlamada yetersizlerdir. Ancak bazı otizmlili bireylerde bağlanma devresi ve göz temasının görülmesi, anlamlı ilişkiler içinde olmaması bu görüşe kuşku düşürmüştür. Bir başka teori ise "zihin kuram" olarak adlandırılmaktadır. Buna göre, her normal çocuk en geç dördüncü yaşta, başkalarının duygularını anlamak için bazı teoriler geliştirir. Bu sayede bu yaştan sonra insanlar, birbirlerinin ne düşündüklerini, ne kastettiklerini anlarlar. Birisini kandırma veya aldatma becerileri bu doğal yeteneğin yan etkileridir. Otizmlili çocuklarda bu kuram gelişmediği ya da eksik geliştiği ifade edilmektedir. Otizmlili çocukların bir iç dünyaları ve kendilerine özgü bir düşünme sistemlerinin olduğu vurgulanmıştır (Özlü-Fazıloğlu, 2004).

Başka bir görüş "merkezi bütünleme" görüşüdür. Mevcut bilginin belli bir anlam oluşturacak şekilde bütünlenmesini ifade eder. Otizmlili bireylerde bu

mekanizma bozulmuştur (Özlu- Fazıloğlu, 2004). Uzmanlar bu görüŖü destekleyecek veri toplayamamıŖlardır (Yazbak, 2003;Danca, Abdioğlu ve GümüŖçü, 1992).

1.9.2 DavranıŖsal Kuram

Bu teoriyi savunan akademisyenlere göre otistik çocukların davranıŖları tesadüfi olarak içinde bulunduğu çevre ile iliŖki içinde oluŖmaktadır. Bu arada ödöl ve ceza yöntemi ile pekiŖtirilen birtakım atipik davranıŖlar edinmektedirler (Özlu- Fazıloğlu, 2004).

DavranıŖsal teori; otizmi anne-baba-çocuk iliŖkisi ile sınırlamaksızın, psikojenik teoriden daha geniş kapsamlı olarak ele almaktadır. Ancak, bunu daha çok ortamın geliŖmekte olan çocuğa sağladığı olumlu ya da olumsuz sonuçlar açısından değerlendirmektedir. Otistik çocukların ortaya koydukları birçok davranıŖ bu teoriye göre, öđrenilmiŖ davranıŖlardır. Ancak çoğu otistik çocukta bu davranıŖların çevreyle iliŖkisini kanıtlayacak vaka örneği yoktur. Bu vaka hikâyelerinin incelenmesinde; aile-çocuk iliŖkisinin gözlenmesi ve otistik davranıŖın ne kadar erken ortaya çıktığının belirlenmesiyle birlikte, otistik çocuğun çevresinden aldığı uyarıların Ŗeklinin ve karŖılaŖtıkları olaylardan çok farklı olmamasına karŖın, bu olaylara verdikleri tepkilerin normal çocuklardan çok daha farklı olduğunu öne süren ayrı bir görüŖ ortaya çıkmaktadır. Genelde bu görüŖü savunan teoriler, otistik çocuğun kendi kendine doğal olarak normal çevreden bazı bilgi ve becerileri öğrenmesini olanaksız kılan, özre bağlı bir yetersizliğin söz konusu olduğunu ileri sürmektedirler (Danca, Abdioğlu ve GümüŖçü, 1992).

1.9.3.Organik Kuram

Genel olarak kabul gören otizmin olası sebepleri arasında birkaç biyolojik faktör vardır. Sebeplerden bazıları doğum öncesi, bazıları da doğum sonrası sebeplerden oluŖmaktadır (Siegel, 2003 ve Frith, Morton ve Leslie, 1991). Doğum öncesi ve doğum sonrası biyolojik yönden geliŖememe ve özellikle hamileliğin ilk üç ayında olumsuz etkilere maruz kalan bazı durumlarda etken olabilmektedir. Fakat otizm halen daha gizemini koruyan bir hastalık olarak görölmektedir. Biyolojik

faktörler yanında genetik faktörlerin de otizme neden olan sebepler arasında olduğu hatta otizmin oluşumunda bu faktörlerin birlikte rol oynadığı yaygın kanılardandır. (Özlu-Fazıloğlu, 2004, Siegel, 2003, Frith, Morton ve Leslie, 1991, Korkmaz, 2005 ve Danca, Pişkin ve Gümüşçü 1992).

Korkmaz'ın (2000) teorisine göre, beyindeki bazı yapısal ve kimyasal bozuklukların otizme yol açtığı varsayılmaktadır. Bu teori bazı fiziksel ve biyokimyasal farklılık gösteren bulgularla da desteklenmektedir. Bazı araştırmacıların bulguları desteklemese bile, otistik hastaların 1/3'ünde plazmada yüksek serotonin seviyesi bulunmuştur. Otizme neden olduğu düşünülen serotonin maddesi, hücre aralığında yeterince kalmasını engelleyen taşıyıcı bir gen bozukluğudur. Otizmde etkili olan diğer maddeler ise dopamine ve oksitosin bozukluğudur. Dopamin, beyin omurilik sıvısında yüksek seviyede dopamin maddesinin yıkım ürünü olan homovalinik asit bulunmuştur. Oksitosin bozukluğunun ise iletişim sorunlarına neden olduğu düşünülmektedir.

Frith, Morton ve Leslie'ye (1991) göre, otistik bireylerin beyincik bölgelerinde anormallikler belirlenmiştir. Ayrıca beyin bazı bölgelerinde özellikle limbic sistemdeki nöronlarda bozulmalar gözlenmiştir. Tüm bunlara rağmen kesin olarak otizm ile beyin zararları arasında tam bir ilişki kurulamamıştır. Otizmde genetik faktörlerle biyolojik faktörler birlikte düşünülmektedir.

1.9.4. Genetik faktörler Kuramı

Siegel (2003), Blaxill, (2004), Yuksel, (2005), ve Volkmar, Chawarska ve Klin' e (2005) göre, genetik üzerine yapılan çalışmalar otizmin güçlü bir olasılıkla genetik etmenlerden dolayı oluştuğu yönündedir. Yaygın kanı olarak, tek bir genin değil, birkaç genetik faktörün birlikte rol oynadığı yönündedir. Bu genetik faktörler ailelerinden çocuklarına geçmiş olabilir. Hatta hasta genin anne tarafından taşındığı, (kız çocukların bu geni taşıdığı) ancak hastalanan erkek çocuklar olduğu düşünülmektedir (Özlu-Fazıloğlu, 2004). Çünkü otizm erkelerde kızlara oranla 4 kat daha fazla görülür (Siegel 2003; Özlu- Fazıloğlu, 2004; Korkmaz, 2005).

Bazı ailelerde birden fazla otistik çocuğun olması otizmin genetik bir temeli olduğuna dair varsayımları güçlendirmiştir. Yine otistik çocuğa sahip ailelerden alınan kan örneklerinden, kanda serotonin düzeyinin yüksek olması genetik nedenleri düşündürmektedir. Otizme sebep olan tek bir gen saptanamamakla beraber, birden fazla genin bu bozuklukta etkili olduğuna dair birçok kanıt vardır (Özlü-Fazıloğlu, 2004; Korkmaz, 2005). Otizme ilişkili olduğu sanılan genler içinde 15. kromozom, 13. kromozom, 6. kromozom ve 7. kromozom yer almaktadır. Ancak tek başına bu genlerin etkili olmadığı, yani birden fazla genin bazı çevresel faktörlerle bir araya gelmesiyle otizmin ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Bu çevresel faktörler içinde anne rahmindeki kan akımı değişiklikleri ve kan biyokimyası, kullanılan ilaçlar, radyasyon, vb. yer almaktadır. Genetik etkenlerin tek başına yeterli olmadığı bilinmektedir, çünkü birbirine genetik olarak tıpatıp benzeyen ikizlerde otistik olma olasılığı yüzde 70 bile değildir. İnsan Genom Projesi'ne göre, otizmden sorumlu en az 5 gen vardır (hatta 10 gen bile olabilir) ve otizmin bütün özellikleri ve şiddetiyle belirmesi için, bu 5 genin hepsinde (esas birkaç genin) bozuk olması gerekir, buna karşın daha atipik, yani belirtilerin bir kısmının olmadığı ya da şiddetinin az olduğu otizm formları açığa çıkar (Korkmaz, 2005).

1.10. OTİSTİK ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

Her bireyin farklı özelliklere sahip olduğunu bilinmektedir (Kırcaali-İftar, 2003). Farklı gelişim gösteren otistik bireylerde öncelikle ifade edici dil gelişmediği için iletişim problemleri yaşanmaktadır. İsteklerini ya da duygularını sözel olarak ifade edemeyen otistik birey, bunun doğal sonucu olarak sıkıntı yaşamakta ve tepkilerini ağlama ya da bağırma ile belli etmektedir. Dokunmaya, sese ya da kokuya karşı hassasiyet, empati yoksunluğu, uyku ve yemek problemleri, oyuncaklarla amacına uygun oyunlar oynayamama ya da kendi kendine oyun kuramama, yerinde sallanma ve takıntılı davranışlar gösterebilmektedirler. Bunun yanında, süperego gelişmediği için sosyal ortamlarda cinsel tutumları saklamadan sergileme, inatçılık, kendine zarar verici davranışlar, öfke nöbetleri ve saldırganlık gibi otistik bireyin kendisini ve ailesini oldukça zorlayıcı davranış problemleri görülmektedir. Tuvalet terbiyesi edinme konusunda da ciddi problemler yaşanmakta, bu aşamayı geçmiş olan bir çocuk bile ileri dönemlerde tekrar geri dönüşler yaşayabilmekte ve özellikle

aileyi güç durumunda bırakabilmektedir. Kendi güvenliklerinin farkında olmadıkları için tehlikeler karşısında da oldukça risklidirler (Korkmaz, 2005).

Ekolalik (tekrar) konuşma, zamirleri karıştırma, taklit becerisinin yetersizliği, kavramları karıştırma, öğrendiklerini genelleyerek farklı ortamlarda uygulayamama, sosyal kurallara uyum göstermede problem gibi özellikler otistik çocuklarda sık karşılaşılan durumlardır (Kırcaali-İftar, 2003). Zeka düzeyleri düşük, orta ve yüksek olabilmektedir. Resim müzik, matematik gibi alanlarda ustun yetenekleri olan otistik bireyler için "yüksek fonksiyonlu" terimi kullanılmaktadır.

1.10.1. Sosyal Özellikleri:

Volkmar, Chawarska ve Klin' e (2005) göre, sosyal güçlükler tek başına otizmin tanımlanmasında güçlü bir belirtidir. Otistik çocuklar daha yaşamlarının ilk yıllarından itibaren belirtiler gösterirler. Kanner (1943) yılındaki ilk makalesinde otistik çocukların doğumundan itibaren sosyal olmadıklarını belirtiyor. Kanner bunu şu ifadelerle dile getiriyor "esas bozukluk yaşamlarının başlangıcından itibaren insanlarla ve durumlarla ilişki kurma yollarındaki yetersizlik olarak görülüyor. Aileleri onları tanımlarken "kendi kendine yeten", "kabuğun içinde gibi", "yalnızken mutlu", "insanlar orada değilmiş gibi davranma eğiliminde", "sosyal farkındalığın gelişmemesi", "hipnoz edilmiş gibi davranma ifadelerini kullanıyorlar" (Kanner, 1943). Ayrıca Kasher ve Meilijson (2000) göre, Wing ve Gould (1979) yılında otistik çocukların sosyal yetersizliklerini tamamlamaya çalışmıştır ve sosyal eksikliği "soğuk", "pasif", "tuhaf" diye 3 kategoriye ayırmıştır.

Volkmar, Chawarska ve Klin' e (2005) göre, normal bir çocuk için hayal gücü ve oyun, sembolik düşünme, sosyal gelişim ve bilişsel gelişim için önemlidir. Çünkü bu çocuklar, birçok sosyal beceriyi başkalarını taklit ederek ve gözleyerek öğrenirler. Bunun aksine otizmlili çocuklar, taklit yeteneklerinin sınırlı olmasından dolayı sosyal becerileri öğrenmekte zorlanırlar (Özlu-Fazıloğlu, 2004). Otistik çocuklarda hayal gücünün ve taklit etme becerilerinde yetersizliklerin olması, onların sosyal oyun oynama becerilerinin gelişmemesine yol açmaktadır (Özlu-Fazıloğlu, 2004). Volkmar, Chawarska ve Klin'e (2005) göre, sosyal yetersizliğin sebebi zeka

seviyelerindeki düşüklüktür. Normal gelişim gösteren çocuk bir oyuncakçı amacına uygun kullanır (Aktaran, Kasher ve Meilijson, 2000). Otizmlili bir çocuk oyuncaklarla amacına uygun olarak oynayamaz. Bazen yalnız arabasının tekerlekleri ile bazen de sadece arabasının çıkardığı sesle ilgilenererek, arabayı saatlerce ileri - geri sürüp oynayabilirler. Otizmlili bireyler normal akranları ile sosyal ilişki kurmakta da güçlük çekerler. İletişim kurdukları kişilerin duygularını anlamakla ve kendi duygularını ifade etmekle ilgili güçlükleri vardır (Özlu-Fazıloğlu, 2004).

Attwood (1993); O'Neill ve Jones (1997); Valdizan ve diğerlerine (2003) göre, otizmlili çocuklar duygularının anlaşılması ve ifade edilmesi ile ilgili güçlükler yaşamakta, başkaları ile empati kurmakta zorlanmaktadırlar. Ayrıca karşısındaki bireyin ne hissettiğini anlamakta da güçlük çekerler. Otizmlili çocukların bilişsel yeteneklerinin diğer kişilerin düşüncelerini anlamada yetersiz olduğu ifade edilmektedir. İnsanların yüz ifadesi, mimikleri, duruş pozisyonu ve ses tonu ile ilgili iletişimsel ipuçlarını yorumlamakta güçlük çekerler. Bu bağlantıların kopukluğu ise, onların sağlıklı iletişim kurmasını engellemektedir (Aktaran, Özlu-Eaziloglu, 2004)

Kasher ve Meilijson, (2000); Özlu-Fazıloğlu, (2004); Danca, Pişkin ve Gümüşçü'ye (1992) göre, otistik çocukların sosyal gelişimde gösterdikleri davranışlar göz kontağı kurmaktan kaçınma, dikkatini bir nesneye veya olaya odaklayamama, dokunulmaktan hoşlanmama, ses, jest ve mimiklere karşı tepkisizlik, başkalarının duygularına karşı ilgisizlik, bulunduğu çevreye karşı ilgisizlik, amacına uygun oynayamama olarak belirtilebilir.

Bu çocuklarda görülen sosyal gelişim özellikleri; fiziksel temastan kaçınma, göz kontağı kurmaktan kaçınma ya da kısa süreli göz kontağı, insanların jest ve mimiklerine, duygularına karşı tepkisizlik, sosyal kuralları anlamama, insanlara, oyuncaklara ve çevreye ilgisizlik, oyun oynama becerilerinde yetersizlikler olarak ifade edilebilir.

1.10.2. Zihinsel Gelişim

İlk tanımlandığı yıllarda otistik çocukların normal zekâ düzeyine sahip oldukları hatta üstün zekalı olduklarını savunan görüşler vardı. Fakat daha sonradan

yapılan çalışmalarla otistiklerin % 90'ının zekâ düzeyinin düşük olduğu anlaşılmıştır. Otizmliler çocuklar zihinsel performansları yönünden iki alt gruba ayrılmıştır. Danca, Pişkin, Gumuscu (1992) ve Fazıloğlu ve Esmeyurdakul'a (2005) göre, yüksek fonksiyonlu olanlar zihinsel yetenekleri normal olanlar, düşük fonksiyonlular ise, zihinsel olarak yetersiz görülenler tanımlanmıştır. Otizmliler çocukların; %40'ının 40-45, %30'unun 50-70, %30'unun ise 70 ve yukarı zekâ seviyesine sahip olduğu saptanmıştır.

Otizmliler çocukların en şaşırtıcı özellikleri, birçok alanda sınırlı becerileri olmasına karşın, bazı alanlarda özel becerilere sahip olabilmeleridir. Bazı otizmliler çocuklar konuşamayabilirler. Ancak, şarkı söyleyebilir ya da iyi enstrüman çalabilirler. Müziğe karşı yoğun ilgileri olabilir. Bu nedenle, otizmliler çocukların tedavilerinde müzik terapisinin kullanımı, hem onların rahatlamalarını hem de kendilerini ifade etmelerini kolaylaştırıcı olabilir. Bu çocuklarda müzik becerisinin yanı sıra kuvvetli bir hafıza yeteneklerinin olduğu da belirtilmektedir. Örneğin, geçen yıl yapılan bir kutlama tarihini veya bir gezinin zamanını hatırlayabilirler. Çocuğun yıllarca önce gittiği bir yeri, o yerdeki özel bir eşyayı unutmadığı, çok uzun şiirleri ezberleyebildiği, televizyonda dinlediği çok uzun bir konuşmayı olduğu gibi tekrar edebildiği sıklıkla anlatılmaktadır (Fazıloğlu ve Esmeyurdakul, 2005).

Genelde erkeklerde görülen ve hiperleksi olarak adlandırılan durumda, yüksek fonksiyonlu olarak bilinen otistikler kendi kendine okumayı öğrenebilirler. Bunun yanında çok iyi resim yapan karmaşık problemleri akıldan çözen, mekanik oyuncakları söküp takabilen otistiklere rastlanmaktadır.

1.10.3 Motor Gelişim

Gümüşçü (1990) ve Danca, Pişkin ve Gumuscu'ye (1992) göre, Kanner otistik çocukların normal motor gelişimine sahip olduklarını belirtmiştir. Buna karşın otistik çocuklar normal çocuklardan diğer gelişim alanlarında farklılık gösterebilmektedirler. Örneğin: Parmak ucunda yürüme, bir ayağı önde diğer ayağı arkada olmak üzere ileri - geri sallanma, uzun bir süre kendi etrafında dönme gibi özellikler gösterdikleri bilinmektedir. Bazı otistik çocuklarda hiperaktif veya

hypoaktif (az hareketli) olabilmektedirler. Bunların yanında Merdiven inme çıkma, top atma tutma, becerilerini yaşlıları ile aynı yaşlarda öğrenebilmektedirler ama taklit becerilerinde zayıflıklar göstermektedirler. Atlama, zıplama, gibi becerilerde zorluklar yaşamaktadırlar. Küçük kas becerileri gerektiren; ipe boncuk dizme, kutuya tek tek nesne atma, kâğıt kesme, becerilerinde zorlanmalarının yanında bazı yüksek fonksiyonlu otistikler mekanik parçaları çok hızlı bir şekilde sokup takabilmektedirler.

1.10.4. İletişim Becerileri

Dil, bireyler arası iletişimi sağlayan, semboller ve kurallardan oluşan, üretici ve yaratıcı özellikleri olan bir sistemdir. Dilin yaratıcı özelliği, sezgisel bir dil öğrenme yetisiyle dünyaya gelen dil kullanımının, sınırlı sayıdaki semboller ve kurallar aracılığıyla daha önce hiç duymadıkları, ya da söylemedikleri sonsuz sayıda tümceyi, üretilebilmelerini ve anlamlandırabilmelerini sağlamaktadır. Doğuştan gelen bu sezgisel dilbilgisi yetisinin, insan beyninin işleyişi ile yakından ilgili olduğu bilinmektedir (Danca, 2003).

Dil günlük yaşamın önemli unsurlarındandır. Çünkü insanlarla etkileşim halinde olmak, bir şeyler istemek, bir şeyler vermek, bilgi alış-verişinde bulunmak günlük hayatın gereksinimlerindedir. Bunlar yaşamın vazgeçilmez unsurlarındandır. İnsanoğlu iletişim becerilerini yaşamının ilk aylarından beri öğrenmeye başlar. Eğer çocukta iletişim problemi varsa ve bu çocuk ilkokula başlarsa, normal sınıflarda problem yaşayacaklarından kolaylıkla tanınırlar (San, 2003). Bu çocuk sınıflardaki problemleri onun eğitimini engelleyecek duruma gelebilecektir. Herkes için önemli olan iletişim becerileri otistik çocuklar için daha büyük önem taşımaktadır. Çünkü iletişim becerilerinden yoksun olmak, genel gelişim alanlarında ve psikolojik gelişim açısından ciddi tehlikeler doğurabilir (Hoppe, 2005).

Özlü-Fazıloğlu'na (2004) göre, otistik çocukların %40'ı hayatları boyunca hiç konuşmayabilirler. Kırcaali -İftar' a (2003) göre, ise otistik çocukların yarısı hiç konuşamaz. Bu yüzden Koegel, (2003) ve Rejeshree, (2005) dil ve iletişim problemleri otizmin tamamlayıcı özelliklerindedir, demektedir.

Erken yaşlardaki çocuklarda iletişim becerileri; dikkat etme, taklit etme, sıra alma, göz kontağı kurma, iletişimi başlatma ve anlama becerileri yer almaktadır. Bu alanların hemen hepsinde otistik çocuklarda anormallikler ve gerilikler görülür (Rejeshree, 2005).

Otistik özellik gösteren bireylerde, iletişim ile ilişkili iki alanda önemli yetersizlikler görülür. Bu alanlar, ortak ilgi ve sembol kullanımınıdır. Ortak ilgi yetersizliği, bir başkasına dikkati yöneltmede, kişiler ve nesnelere arasında bakış kaydırmada, başkalarıyla duygu paylaşmada ve başkalarının dikkatini belli konular üzerine çekmede sorunlarla kendini gösterir. Sembol kullanımındaki yetersizlikler ise, kültüre özgü geleneksel jestleri yeterince ve gereğince kullanamama ya da hayali oyunda nesnelere işlevsel ya da sembolik olarak kullanamama gibi sorunlarla ilişkilendirilir (Kırcaali-İftar, 2003).

Dil gelişim sürecinde otistik çocukların bazıları, tek sözcük dönemine kadar normal gelişim gösterebilmektedir. Ama 5 yaşına kadar hiç konuşamadıklarını da görmek mümkündür (<http://www.tourettesyndrome.net/Files/ASD.pdf>. 16). Yaşamın ilk iki yılında normal dil gelişimi gösteren otistik çocukların ise, bu dönemden sonra durakladıkları ya da geriledikleri öne sürülmüştür. Hiç konuşmayan otistik çocuklar, çoğunlukla ilk sözcüklerini 5 yaş civarında seslenmektedirler. Otistik çocuklarda dilin anlaşılması, sözel ifadelerinden daha hızlı gelişmektedir (Anca, 2003). Araştırmacılar otistik çocukların ilk sözcükleri söyleme zamanı olarak 5 yaşını göstermektedirler. Buna yanında bir kişinin araştırmacı sözcük söylemenin 9 yaşına kadar gecikebileceğini belirtmektedirler (<http://www.tourettesyndrome.net/Files/ASD.pdf>).

Otistik özellik gösteren ve belli düzeyde konuşma becerilerine sahip bireylerde, genellikle, sözel dil becerileri sözel olmayan dil becerilerinden daha geridir. Önemli bir bölümünde, yazılı dil erken yaşta gelişirken, sözlü dil gelişiminde gecikmeler olur. Ayrıca, normal dil gelişiminde ifade edici dil daha önce gelişirken, otistik özellik gösteren bireylerin önemli bir bölümünde, ifade edici dil daha önce gelişir (Kırcaali-İftar, 2003).

Anca'ya (2003) göre, otistik çocukların sözel dili anlamaları, ifade edici dil gelişiminden daha hızlı gelişmektedir. Soyut sözcükleri ve karmaşık cümleleri anlamakta zorlanmaktadırlar. Tek sözcükleri ve basit cümleleri daha kolay anlamaktalar. Akıcı dil açısından bakıldığında ise başkalarının yorumlarına uygun karşılıklar vermekte ve başkalarının yorumlarını genişletmekte önemli yetersizliklere rastlanır. Çoğu otistik özellik gösteren çocuk, esprileri ve mecaz kullanımları anlamada zorlanır. Dilin işlevsel kullanımında (pragmatik özelliklerde) da çok önemli yetersizlikler görülür (Kırcaali -İftar, 2003).

Dil gelişiminin belli özelliklerine bakıldığında, normal dil gelişimiyle benzerlikler olduğu kadar, farklılıklar da olduğu görülür. Otistik özellik gösteren bireylerin çoğunda, sessel (fonolojik) ve söz dizimsel (sentaktik) gelişim yavaştır; ancak, normal dil gelişimi özelliklerine paraleldir. Anlamsal (semantik) gelişim ise çoğu zaman sıra dışıdır. Genellikle, sözcükleri tipik anlamlarıyla kullanmada sorunlar görülür (Kırcaali-İftar, 2003).

Kırcaali-İftar (2003) ve Anca'a (2003) göre, otistik çocukların önemli bir bölümünde, kişi zamirlerinin, özellikle ben ve sen kullanımının birbirine karıştığı dikkati çeker. Adların ters kullanımı, İngilizce konuşan otistik çocuklarda daha sık rastlanılan bir durumdur (Anca, 2003). Araştırmacının gözlemlerine göre, bazı otistik çocukların yüklemeleri yanlış kullandıkları gözlenmiştir. Örneğin: "götür" yerine "getir", "bağla" yerine "çöz" gibi.

Otistik çocukların önemli bir bölümünde ekolali görülür (Siegel, 2003). Ekolali, çocuğun duyduğu kelimeleri, cümleleri, konuşmacının hemen arkasından veya daha sonra taklit etmesidir. Normalde çocuklar konuşmaya duydukları kelimeleri taklit etmekle başlarlar; ancak bu taklit dönemi, 2,5 yaş civarında sona erer. Otistik çocuklar da bazen kelimeleri, bazen de cümleleri papağan gibi taklit ederek öğrenirler. Kelimeleri, taklit ettikleri konuşmacının aksanı ve vurgulaması ile söylerler (<http://www.metu.edu.tr/~el18859/otizrnlekolali.htm>). Otistik çocuklarda iki tip ekolali görüldüğü bilinmektedir.

- Anında ekolali,

- Gecikmiş ekolalidir. (Siegel, 2003 ve Koegel, 2003).

Siegel' e (2003) göre, ekolalinin birinci çeşidi anında ekolalidir. Anında ekolali konuşma anında çocuğun karşısındaki kişinin sorduğu soruya cevap vermek yerine soruyu aynen tekrarlamasıdır.

Siegel' e (2003) göre, gecikmiş ekolali çocuğun önceden duyduğu sözleri zamansız tekrar etmesidir. Örneğin: "servis geldi mi?" "denize gidelim mi?". Gecikmiş ekolali anında ekolaliden farklıdır. Çocuk kendi kelimelerini ya da sorularını defalarca yineler (Kırcaali-İftar, 2003).

Otistik özellik gösteren bireyler arasında akıcı konuşanlara da rastlanır (örneğin, Asperger sendromuna sahip olanlar). Ancak, bunlar da, genellikle karşılıklı konuşmada zorlanırlar. Konuşmaların, çoğu zaman, favori konularda monolog şeklinde olur (Kırcaali- İftar, 2003).

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. AMAÇ

Bu çalışmanın amacı 18-60 yaş arası katılımcıların Eşik altı otizm seviyelerinin belirlenmesi ve eşik altı otizme etki eden faktörlerin belirlenmesidir. Çalışmada Eşik altı otizm seviyelerinin belirlenmesi amacı ile toplumdaki normal bireylerde eşik altı otistik özellikleri değerlendirmeye ve ayrıca otizm spektrumu olan veya yüksek işlevsellik gösteren otistik erişkinleri tanımlamaya çalışmaktadır.

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

18-60 yaş arası, psikiyatri başvurusu olmayan (sağlıklı) yakınlarına (184 kişi) çalışmaya katılımları için onayları alınmıştır. Katılımcılara, bilgi formu ile Otizm Spektrum Anketi (OSA) uygulanmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden, 18-30 yaş arası, herhangi bir tanı almamış, sağlıklı, hasta yakınları çalışmaya dâhil edilen gruptur. Çalışmaya katılmayı kabul etmeyen dâhil edilmemiştir.

2.3. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Çalışmaya dâhil olma ölçütlerini karşılayanlar ve çalışmaya katılmayı kabul edenlerden bilgilendirilmiş ve onayları alınmıştır.

Katılımcıların sosyo-demografik bilgi formu, eşik altı otizm seviyelerini belirlenmek için Otizm Spektrum Anketi (OSA) uygulanmıştır.

Beş farklı alanı değerlendiren onar soru ve toplam 50 sorudan oluşmaktadır. Beş farklı soru, dikkati kaydırabilme (2,4,10,16,25,32,34,37,43,46), ayrıntıya dikkat etme (5,6,9,12,19,23,28,29,30,49), iletişim (7,17,18,26,27,31,33,35,38,39) ve hayal gücü (3,8,14,20,21,24,40,41,42,50.sorular) alanlarıdır. Dörtlü likert tipi bir öz-bildirim anketidir ve kesinlikle katılıyorum ile kesinlikle katılmıyorum arasında değişmektedir.

Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,64 olarak saptanmıştır. OSA-TR'nin test-yeniden test güvenilirlik katsayısı 0,72 bulunmuştur. OSA-TR toplam

puanı ve sosyal beceri, iletişim ve hayal gücü alt ölçek puanları erkeklerde kadınlardan daha yüksektir. Yapılan ana bileşen faktör analizinde üç faktör tanımlanmıştır; İletişim/ zihin okuma, ayrıntılar, sosyal beceri. İletişim/Zihin okuma ve sosyal beceri alanında erkekler yüksek puan almıştır (Köse, 2010).

2.4. İSTATİSTİKSEL YÖNTEM

Analizlere başlamadan önce verilerin birtakım varsayımlara uygunluğu araştırıldı. Normal dağılıma uygunluğun analizi için “Kolmogorov Smirnov Normallik Testi”, homojen varyans varsayımının uygunluğu içinse “Levene Test İstatistiği” kullanıldı. İlgili verilerin analizinde varsayımların sağlanıp sağlanmadığı ve verilerin yapısı göz önünde bulundurularak uygulanacak teste karar verildi. Sürekli değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri ortalama ve standart sapma şeklinde, kategorik değişkenler ise yüzde ve frekans şeklinde gösterilmiştir.

Daha sonra uygulanan Otizm Spektrum Anketinin (OSA) yapı geçerliliği için *Faktör Analizi* yapıldı. Çıkan sonuçlara göre OSA toplam puanı yeniden hesaplanarak analizlere devam edildi. Tüm alt ölçeklerin kendi aralarında ve toplam ölçek puanı ile korelasyonu için *Pearson Korelasyon Analizi ve takibinde ise regresyon analizi* uygulandı. *Bağımsız ikili Gruplar İçin t Testi* ve 3 ve üstü grupları için varyans analizinden yararlandı. İkili grupların karşılaştırılması için Sidak ikili karşılaştırma tespit uygulandı.

Bu çalışmada istatistiksel analizler SPSS 22.0 istatistiksel paket programı kullanılarak yapılmıştır. Test sonuçlarında elde edilen p değerleri, $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR

18-60 yaş arası katılımcıların Eşik altı otizm seviyelerinin belirlenmesi ve eşik altı otizme etki eden faktörlerin belirlenmesi amacı ile yapılan anket çalışmasına ilişkin bulgular bu bölümde sunulmaktadır.

Çalışmaya katılan bireylerin %83'ü kadın ve %17'si erkek oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların %83'ü bekâr ve %17'sinin evli olduğu görülmektedir. Katılımcıların %13'ü yalnız, %82'si anne ve baba, %4'ü ise eşi ve çocukları, %1'inin sadece eşi ile yaşadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların %3'ü ilköğretim, %7'si lise, %88'i üniversite ve %2'si ise diğer (lisansüstü, önlisans) seviyesinde eğitime sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. Demografik Özellikler (1)

Cinsiyet	n	Yüzde%
Kadın	152	82,6
Erkek	32	17,4
Total	184	100,0
Medeni Durumunuz	n	Yüzde%
Bekâr	153	83,1
Evli	31	16,8
Total	184	100,0
Evinizde Kimlerle Yaşamaktasınız?	n	Yüzde%
Yalnız	24	13,1
Anne Ve Baba	150	81,5
Eş Ve Çocuklar	8	4,3
Sadece Eşinizle	2	1,1
Total	184	100,0
Evinizde Kimlerle Yaşamaktasınız?	n	Yüzde%
Yalnız	32	17,4
Sadece Eşinizle	152	82,6
Total	184	100,0
Eğitim Düzeyiniz?	n	Yüzde%
İlköğretim	6	3,3
Lise	12	6,5
Üniversite	162	88,1
Diğer	4	2,1
Total	184	100,0

Katılımcıların %28'i 1 yıldan az, %45'i 1-5 yıl, %13'ü 5-10 yıl, %14'ü ise 11 yıl ve üstü mesleki kıdeme sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların %63'nün beslenmelerine dikkat ettikleri görülmüştür. Katılımcıların %77'si sosyal bir insan oldukları yönünde görüş bildirmiştir. Katılımcıların %80'ninin aile dışında sosyal desteğini hissettikleri akrabaların veya dostlarının olduğunu bildirmişlerdir. Katılımcıların %88'i ayrıntılara dikkat ettiklerini bildirmişlerdir. Katılımcılar %18'i anne, %80'i anne ve baba ve %2'si diğer (akrabalar) kişilerin kendilerini yetiştirdiğini bildirmişlerdir.

Tablo 2. Demografik Özellikler (2)

Meslekte Çalıştığınız Süre Nedir?	n	Yüzde%
1 Yıldan Az	51	27,9
1-5 Yıl	84	45,0
5-10 Yıl	22	12,6
11 Ve Üzeri Yıl	27	14,4
Total	184	100,0
Beslenmenize Dikkat Eder misiniz?	n	Yüzde%
Evet	116	63,0
Hayır	68	37,0
Total	184	100,0
Sosyal Bir İnsan mısınız?	n	Yüzde%
Evet	141	76,8
Hayır	43	23,2
Total	184	100,0
Beraber Yaşadığınız Aileniz Dışında Sosyal Desteğini Hissettiğiniz Akrabalarınız Veya Dostlarınız Var Mı?	n	Yüzde%
Evet	147	79,9
Hayır	37	20,1
Total	184	100,0
Ayrıntılara Dikkat Eder misiniz?	n	Yüzde%
Evet	161	88,0
Hayır	24	13,0
Total	184	100,0
Çocuklukta Kim Tarafından Yetiştirildiğiniz.	n	Yüzde%
Anne	33	18,1
Anne-Baba	147	79,8
Diğer	4	2,1
Total	184	100,0

Katılımcıların %22'si aşırı, %69'u yeterince ve %9'u az olacak şekilde çocukluk döneminde ilgi gördüklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların %28'i aşırı, %76'sı yeterince ve %5'i az olacak şekilde çocukluk döneminde disiplinle büyütüldüğünü belirtmişlerdir. Katılımcıların %83'ü yetiştirilme biçimlerinin sorunlar ile başa çıkma konusunda kendilerine yardımcı olduğunu bildirmişlerdir. Katılımcıların %94'ü bütün, %3'ü boşanmış ve %3'ünde parçalanmış aile yapısına sahip olduklarını bildirmişlerdir. Katılımcıların %99'u çocuklukta anne ve baba ile birlikte olduklarını bildirmişlerdir. Katılımcıların %86'sı kolay arkadaş edindiklerini ve %95'i ilgisini çeken konularda bilgi topladıklarını bildirmişlerdir.

Tablo 3 Demografik Özellikler (3)

Çocuklukta İlgisi Düzeyi	n	Yüzde%
Aşırı	34	18,4
Yeterince	140	76,2
Az	10	5,4
Total	184	100,0
Çocuklukta Nasıl Bir Disiplin İle Büyütüldünüz	n	Yüzde%
Aşırı	41	22,2
Yeterince	127	69,2
Az	16	8,6
Total	184	100,0
Yetiştirilme Biçiminiz Sorunlar İle Başa Çıkma Konusunda Yardımcı Oluyor Mu?	n	Yüzde%
Evet	152	82,7
Hayır	32	17,3
Total	184	100,0
Çocuklukta Aile Durumu	n	Yüzde%
Bütün	172	93,5
Boşanmış	6	3,2
Parçalanmış	6	3,2
Total	184	100,0
Çocuklukta Anne	n	Yüzde%
Evet	182	98,9
Hayır	2	1,1
Total	184	100,0
Çocuklukta Baba	n	Yüzde%
Evet	182	98,9
Hayır	2	1,1
Total	184	100,0
Kolay Arkadaş Edinme	n	Yüzde%
Evet	158	85,9
Hayır	26	14,1

Total	184	100,0
İlgi çeken konularda bilgi toplama	n	Yüzde%
Evet	174	94,5
Hayır	10	5,4
Total	184	100,0

3.1.GÜVENİLİRLİK VE GEÇERLİLİK YAPISI

Kendini değerlendirme ölçeği ile ilgili 50 adet ifadenin güvenilirliğinin test edilmesi amacı ile Co. Alpha analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda Co. Alpha katsayısı 0,78 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen katsayı yeterli düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir. Çalışmadan herhangi bir ifadeyi çıkarılmasının güvenilirliği yükseltme konusunda kayda değer bir artış sağlamayacağı için gerekli olmadığı görülmüştür.

Güvenilirlik analizinin ardından yapı geçerliliğinin test edilmesi amacı ile 50 ifadenin bulunduğu ölçeğe faktör analizi uygulaması yapılmıştır. Eksen döndürme işleminin ardından 5 adet alt boyut tespit edilmiştir. Bu boyutlar Alan Sosyal Beceri, Dikkati Kaydırabilme, Ayrıntıya Dikkat Etme, hayal gücü ve iletişim boyutu adlandırılmıştı (ama öyle bir yapı oluşmadı). Faktör analizinde hesaplanan KMO örneklem yeterlilik katsayısı 0,81 olarak tespit edilmiştir. Açıklanan toplam varyans %69 olarak tespit edilmiştir. Bu gibi çalışmalarda bu oranın %65 seviyelerinde olması yeterli görülmektedir.

Tablo 4 Kendini Değerlendirme Ölçeği Boyutların Belirlenmesi

İfadeler	Açıklanan Varyans %	İç Tutarlılık α	Ölçek Güvenilirliği α
Alan Sosyal Beceri	%19	0,75	0,78
Dikkati Kaydırabilme İfade no 2,4,10,16,25,32,34,37,43,46	%15	0,74	
Ayrıntıya Dikkat Etme İfade no 5,6,9,12,19,23,28,29,30,49	%14	0,76	
İletişim İfade no 7,17,18,26,27,31,33,35,38,39	%11	0,77	
Hayal Gücü İfade no 3,8,14,20,21,24,40,41,42,50	%10	0,72	

Faktör analizi sonucunda 5 adet temel boyut tespit Alan Sosyal Beceri %19, Dikkati Kaydırabilme %15, Ayrıntıya Dikkat Etme %14, hayal gücü %11 ve iletişim boyutu %10 oranında varyansı açıkladığı tespit edilmiştir.

3.2. BOYUTLARA ETKİ EDEN DEĞİŞKENLERİN BELİRLENMESİ

3.2.1. Cinsiyet

Katılımcıların cinsiyetlerinin Otizm ölçeği alt boyutları üzerinde etkili olup olmadığının araştırılması için bağımsız tek örneklem t testi uygulaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda özet olarak sunulmuştur.

Tablo 5. Boyutlar Ve Cinsiyet

Boyutlar	Cinsiyet	n	Ortalama	S.sapma	t	p
Sosyal Beceri Boyutu	Kadın	152	2,52	0,31	1,47	0,14
	Erkek	32	2,43	0,30		
Dikkat kaydırabilme	Kadın	152	2,59	0,34	-1,35	0,18
	Erkek	32	2,69	0,54		
Ayrıntıya dikkat etme	Kadın	152	2,48	0,36	-2,23	0,03
	Erkek	32	2,63	0,35		
İletişim	Kadın	152	2,19	0,38	0,19	0,85
	Erkek	32	2,18	0,33		
Hayal gücü	Kadın	152	2,50	0,52	0,36	0,72
	Erkek	32	2,46	0,37		

Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların cinsiyetlerinin Sosyal beceri, Dikkat kaydırabilme, İletişim ve Hayal gücü boyutları üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$). Eşik altı otizm algısında Sosyal beceri, Dikkat kaydırabilme, İletişim ve Hayal gücü konularında cinsiyetin fark yaratan bir değişken olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıntıya dikkat etme boyutunda ise erkeklerin ortalama boyut

puanlarının kadınlara göre daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır($p<0,05$). Ayrıntıya dikkat etme konusunda kadın bireylerin eşik altı otizm seviyeleri erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2.2. Medeni Hal Ve Boyutlar

Katılımcıların Medeni Hallerinin Otizm ölçeği alt boyutları üzerinde etkili olup olmadığının araştırılması için bağımsız tek örneklem t testi uygulaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda özet olarak sunulmuştur.

Tablo 6. Boyutlar Ve Medeni Hal

Boyutlar	Medeni Hal	n	Ortalama	S.sapma	t	p
Sosyal Beceri Boyutu	Bekar	153	2,52	0,31	1,49	0,14
	Evli	31	2,43	0,30		
Dikkat Kaydırabilme	Bekar	153	2,58	0,32	-1,61	0,11
	Evli	31	2,69	0,54		
Ayrıntıya Dikkat Etme	Bekar	153	2,46	0,35	-2,46	0,01
	Evli	31	2,63	0,35		
İletişim	Bekar	153	2,16	0,34	-0,26	0,79
	Evli	31	2,18	0,33		
Hayal Gücü	Bekar	153	2,48	0,50	0,18	0,86
	Evli	31	2,46	0,37		

Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların medeni hallerinin sosyal beceri, dikkat kaydırabilme, iletişim ve hayal gücü boyutları üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir($p>0,05$). Eşik altı otizm algısında sosyal beceri, dikkat kaydırabilme, iletişim ve hayal gücü konularında medeni halin fark yaratan bir değişken olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıntıya dikkat etme boyutunda ise evli bireylerin ortalama boyut puanlarının bekârlara göre daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır($p<0,05$). Ayrıntıya dikkat etme konusunda bekar bireylerin eşik altı otizm seviyeleri evli bireylere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2.3.Kolay Arkadaşlık Kurabilme Ve Boyutlar

Katılımcıların kolay arkadaşlık kurabilme durumlarının Otizm ölçeği alt boyutları üzerinde etkili olup olmadığının araştırılması için bağımsız tek örneklem t testi uygulaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda özet olarak sunulmuştur.

Tablo 7. Boyutlar Ve Medeni Hal

Boyutlar	Kolay Arkadaş Edinme	n	Ortalama	S.sapma	t	p
Sosyal Beceri Boyutu	Evet	158	2,54	0,31	2,82	0,01
	Hayır	26	2,36	0,26		
Dikkat Kaydırabilme	Evet	158	2,62	0,38	0,78	0,44
	Hayır	26	2,55	0,31		
Ayrıntıya Dikkat Etme	Evet	158	2,49	0,34	-0,13	0,89
	Hayır	26	2,50	0,46		
İletişim	Evet	158	2,17	0,35	-0,13	0,90
	Hayır	26	2,18	0,35		
Hayal Gücü	Evet	158	2,53	0,48	3,20	0,00
	Hayır	26	2,22	0,35		

Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların kolay arkadaşlık kurabilmelerinin, Ayrıntıya dikkat etme, Dikkat kaydırabilme, iletişim boyutları üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Eşik altı otizm algısında sosyal beceri, dikkat kaydırabilme, iletişim konularında katılımcıların kolay arkadaşlık kurabilme durumunun fark yaratan bir değişken olmadığı tespit edilmiştir.

Sosyal beceri ve hayal gücü boyutlarında ise kolay arkadaşlık kurabilen bireylerin ortalama boyut puanlarının kolay arkadaşlık kuramayan bireylere göre daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır ($p<0,05$). Sosyal beceri ve hayal gücü

konularında kolay arkadaşlık kuramayan bireylerin eşik altı otizm seviyeleri kolay arkadaşlık kurabilen bireylere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2.4. İlgi Çeken Konularda Bilgi Toplama Ve Boyutlar

Katılımcıların ilgi çeken konularda bilgi toplama durumlarının Otizm ölçeği alt boyutları üzerinde etkili olup olmadığının araştırılması için bağımsız tek örneklem t testi uygulaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda özet olarak sunulmuştur.

Tablo 8. İlgi Çeken Konularda Bilgi Toplama Ve Boyutlar

Boyutlar	İlgi Çeken Konularda Bilgi Toplama	n	Ortalama	S.sapma	t	p
Sosyal Beceri Boyutu	Evet	174	2,52	0,30	1,88	0,06
	Hayır	10	2,28	0,33		
Dikkat Kaydırabilme	Evet	174	2,61	0,37	1,51	0,14
	Hayır	10	2,38	0,27		
Ayrıntıya Dikkat Etme	Evet	174	2,49	0,36	-0,03	0,98
	Hayır	10	2,50	0,46		
İletişim	Evet	174	2,17	0,36	-2,66	0,03
	Hayır	10	2,32	0,12		
Hayal Gücü	Evet	174	2,50	0,48	4,03	0,00
	Hayır	10	2,25	0,12		

Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların ilgi çeken konularda bilgi toplama durumlarının Ayrıntıya dikkat etme, Dikkat kaydırabilme boyutları üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Eşik altı otizm algısında sosyal beceri, dikkat kaydırabilme konularında katılımcıların ilgi çeken konularda bilgi toplama durumunun fark yaratan bir değişken olmadığı tespit edilmiştir.

Sosyal beceri, iletişim ve hayal gücü boyutlarında ise ilgi çeken konularda bilgi toplayan bireylerin ortalama boyut puanlarının ilgi çeken konularda bilgi toplamayan bireylere göre daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır ($p<0,05$). Sosyal beceri, iletişim ve hayal gücü ilgi çeken konularda bilgi toplamayan konularında kolay arkadaşlık kuramayan bireylerin eşik altı otizm seviyeleri ilgi çeken konularda bilgi toplayan bireylere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2.5. Yetiştirilme Biçiminiz Sorunlar İle Başa Çıkma Konusunda Yardımcı Oluyor Mu? Ve Boyutlar

Katılımcıların ilgi çeken konularda bilgi toplama durumlarının Otizm ölçeği alt boyutları üzerinde etkili olup olmadığının araştırılması için bağımsız tek örneklem t testi uygulaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda özet olarak sunulmuştur.

Tablo 9. Yetiştirilme Biçimindeki Sorunlar İle Başa Çıkma

Boyutlar	Yetiştirilme Biçiminiz Sorunlar İle Başa Çıkma Konusunda Yardımcı Oluyor Mu?	n	Ortalama	S.sapma	t	p
Sosyal Beceri Boyutu	Evet	152	2,54	0,31	2,31	0,02
	Hayır	32	2,40	0,28		
Dikkat Kaydırabilme	Evet	152	2,61	0,39	0,63	0,45
	Hayır	32	2,57	0,29		
Ayrıntıya Dikkat Etme	Evet	152	2,49	0,33	-0,58	0,59
	Hayır	32	2,54	0,47		
İletişim	Evet	152	2,16	0,33	-1,25	0,11
	Hayır	32	2,25	0,44		
Hayal Gücü	Evet	152	2,52	0,50	1,63	0,04
	Hayır	32	2,37	0,35		

Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların yetiştirilme biçiminin sorunlar ile başa çıkma konusunda yardımcı olduğunu düşünme durumlarının Ayrıntıya dikkat

etme, Dikkat kaydırabilme ve iletişim boyutları üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir($p>0,05$). Eşik altı otizm algısında sosyal beceri, dikkat kaydırabilme ve iletişim konularında katılımcıların yetiştirilme biçiminin sorunlar ile başa çıkma konusunda yardımcı olduğunu düşünüp düşünmeme durumunun fark yaratan bir değişken olmadığı tespit edilmiştir.

Sosyal beceri, iletişim ve hayal gücü boyutlarında ise yetiştirilme biçiminin sorunlar ile başa çıkma konusunda yardımcı olduğunu düşünen bireylerin ortalama boyut puanlarının yetiştirilme biçiminin sorunlar ile başa çıkma konusunda yardımcı olmadığını düşünen bireylere göre daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır($p<0,05$). Sosyal beceri, iletişim ve hayal gücü ilgi çeken konularda yetiştirilme biçiminin sorunlar ile başa çıkma konusunda yardımcı olmadığını düşünen bireylerin eşik altı otizm seviyeleri yetiştirilme biçiminin sorunlar ile başa çıkma konusunda yardımcı olduğunu düşünen bireylere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2.6. Evinizde Kimlerle Yaşamaktasınız? Ve Boyutlar

Katılımcıların evde kimle yaşadığı kişilere göre eşik altı otizm düzeyinin farklılığının araştırılması amacı ile tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulaması yapılmıştır. Farklılık elde edilen boyutlarda ise farklılığının sebebini araştırmak adına Sidak Post. Hoc. testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Tablo 10. Evde Kimlerle Yaşamakta

Boyutlar	Evinizde Kimlerle Yaşamaktasınız ?	n	Ortalama	S.sapma	F	p	Post Hoc.
Sosyal Beceri Boyutu	Yalnız (1)	24	2,40	0,31	4,87	0,01	2>1>3
	Anne Ve Baba(2)	150	2,54	0,30			

	Eş Ve Çocuklar(3)	10	2,20	0,20			
Dikkat Kaydırabilme	Yalnız (1)	24	2,64	0,23	3,5 2	0,0 2	2-1>3
	Anne Ve Baba(2)	15 0	2,61	0,38			
	Eş Ve Çocuklar(3)	10	2,55	0,22			
Ayrıntıya Dikkat Etme	Yalnız (1)	24	2,71	0,31	6,4 1	0,0 1	2-1>3
	Anne Ve Baba(2)	15 0	2,48	0,36			
	Eş Ve Çocuklar(3)	10	2,38	0,14			
İletişim	Yalnız (1)	24	2,16	0,29	4,6 6	0,0 1	2-1>3
	Anne Ve Baba(2)	15 0	2,20	0,35			
	Eş Ve Çocuklar(3)	10	1,91	0,32			
Hayal Gücü	Yalnız (1)	24	2,42	0,35	1,7 5	0,1 6	
	Anne Ve Baba(2)	15 0	2,51	0,51			
	Eş Ve Çocuklar(3)	10	2,38	0,09			
	Anne Ve Baba(2)	15 0	2,5084	,50900			
	Eş Ve Çocuklar(3)	10	2,3750	,08864			

Sosyal Beceri Boyutu, Dikkat Kaydırabilme, Ayrıntıya Dikkat Etme ve İletişim alt boyutlarında katılımcıların evde kimle yaşadığı kişilere göre farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir.($p<0,05$). Yapılan post hoc analizlerine göre Anne ve baba ile yaşayan bireylerin ortalama boyut puanlarının yalnız yaşayanlara ve eş ve çocuğu

ile yaşayanlara göre, yalnız yaşayanların eş ve çocuğu ile yaşayanlara göre daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak eş ve çocuğu ile yaşayan bireylerin eşik altı otizm seviyelerinin yalnız ve anne baba ile yaşayan bireylere göre, yalnız yaşayan bireylerinde anne baba ile yaşayan bireylere göre daha yüksek seviyelerde olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Hayal Gücü boyutunda ise Katılımcıların evde kimle yaşadığı kişilere göre eşik altı otizm düzeyinin bir birinden farksız olduğu tespit edilmiştir ($p>0,05$).

3.2.7.Sosyal İnsan Olma Boyutları

Katılımcıların Sosyal bir insan olma durumlarının Otizm ölçeği alt boyutları üzerinde etkili olup olmadığının araştırılması için bağımsız tek örneklem t testi uygulaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda özet olarak sunulmuştur.

Tablo 11. Sosyal bir insan olma ve Boyutlar

Boyutlar	Sosyal Bir İnsan Mısınız?	n	Ortalama	S.sapma	t	p
Sosyal Beceri Boyutu	Evet	141	2,53	0,30	2,25	0,03
	Hayır	43	2,43	0,31		
Dikkat Kaydırabilme	Evet	141	2,59	0,38	-0,53	0,56
	Hayır	43	2,62	0,30		
Ayrıntıya Dikkat Etme	Evet	141	2,52	0,36	0,38	0,70
	Hayır	43	2,46	0,36		
İletişim	Evet	141	2,13	0,35	-2,03	0,04
	Hayır	43	2,28	0,41		
Hayal Gücü	Evet	141	2,55	0,51	1,73	0,07
	Hayır	43	2,39	0,39		

Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların sosyal olup olmadıklarının. Ayrıntıya dikkat etme, Dikkat kaydırabilme boyutları üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir($p>0,05$). Eşik altı otizm algısında sosyal beceri, dikkat kaydırabilme konularında katılımcıların sosyal olup olma durumunun fark yaratan bir değişken olmadığı tespit edilmiştir.

Sosyal beceri, iletişim ve hayal gücü boyutlarında ise sosyal olan bireylerin ortalama boyut puanlarının sosyal olmayan bireylere göre daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır($p<0,05$). Sosyal beceri, iletişim ve hayal gücü sosyal olmayan bireylerin eşik altı otizm seviyeleri sosyal bireylere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2.8. Eğitim Seviyesi Ve Boyutlar

Katılımcıların eğitim durumlarının eşik altı otizm düzeylerine olan etkisinin araştırılması amacı ile tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulaması yapılmıştır. Farklılık elde edilen boyutlarda ise farklılığının sebebini araştırmak adına Sidak Post. Hoc. testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Tablo 12 Eğitim ve Boyutlar

Boyutlar	Evinizde kimlerle yaşamaktasınız?	n	Ortalama	S.sapma	F	p	Post Hoc.
Sosyal Beceri Boyutu	Lise (1)	12	2,62	0,22	2,07	0,13	
	Üniversite (2)	162	2,50	0,32			
	Diğer (3)	10	2,38	0,24			
Dikkat kaydırabilme	Lise (1)	12	2,71	0,22	2,79	0,07	
	Üniversite (2)	162	2,58	0,30			
	Diğer (3)	10	2,79	0,88			
Ayrıntıya dikkat etme	Lise (1)	12	2,84	0,27	8,56	0,01	1>2,3
	Üniversite (2)	162	2,49	0,35			
	Diğer (3)	10	2,45	0,36			
İletişim	Lise (1)	12	2,08	0,15	2,04	0,13	
	Üniversite (2)	162	2,19	0,36			
	Diğer (3)	10	2,02	0,30			

Hayal gücü	Lise (1)	12	2,45	0,41	1,45	0,23	
	Üniversite (2)	162	2,50	0,49			
	Diğer (3)	10	2,27	0,45			

Sonuçlara göre Sosyal Beceri, Dikkat kaydırabilme, İletişim ve Hayal gücü Boyutlarında kişilerin eğitim seviyelerinin boyut puanları üzerine etkisinin olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Eğitim düzeyi lise, üniversite ve diğer (ön lisans, ilköğretim) grubuna göre Sosyal Beceri, Dikkat kaydırabilme, İletişim ve Hayal gücü konusunda fark yaratan bir durum olmadığı tespit edilmiştir.

Ayrıntıya dikkat etme boyutunda ise eğitim düzeyinin boyut puanları üzerinde etkili olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Farklılığın sebebini araştırmak adına yapılan sidak post hoc testi sonucunda göre lise mezunlarının üniversite ve diğer(ön lisans, ilköğretim) eğitim grubuna göre daha yüksek puanları olduğu ve ayrıntılara dikkat etme konusunda otizm seviyesinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

3.2.9. Yaş Ve Boyutlar

Katılımcıların yaşlarının eşik altı otizm düzeylerine olan etkisinin araştırılması amacı ile tek yönlü varyans analizi (**ANOVA**) uygulaması yapılmıştır. Farklılık elde edilen boyutlarda ise farklılığının sebebini araştırmak adına Sidak Post. Hoc. testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Tablo 13 Yaş ve Boyutlar

Boyutlar	Yaş	n	Ortalama	S.sapma	F	p
Sosyal Beceri Boyutu	16-20 yaş	71	2,55	0,31	1,28	0,28
	21-25 yaş	42	2,48	0,37		
	26-30 yaş	28	2,51	0,29		
	31 yaş üstü	43	2,42	0,29		

Dikkat kaydırabilme	16-20 yaş	71	2,58	0,34	2,31	0,08
	21-25 yaş	42	2,71	0,54		
	26-30 yaş	28	2,47	0,23		
	31 yaş üstü	43	2,55	0,31		
Ayrıntıya dikkat etme	16-20 yaş	71	2,49	0,34	0,19	0,90
	21-25 yaş	42	2,51	0,36		
	26-30 yaş	28	2,56	0,41		
	31 yaş üstü	43	2,53	0,34		
İletişim	16-20 yaş	71	2,17	0,35	1,63	0,18
	21-25 yaş	42	2,18	0,41		
	26-30 yaş	28	2,02	0,23		
	31 yaş üstü	43	2,13	0,28		
Hayal gücü	16-20 yaş	71	2,48	0,36	0,08	0,97
	21-25 yaş	42	2,49	0,84		
	26-30 yaş	28	2,46	0,36		
	31 yaş üstü	43	2,44	0,37		

Sonuçlara göre katılımcıların yaşlarının eşik altı otizm düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşlarının 16-20, 21-25, 26-30 ve 31 ve üstü olması durumlarının otizm seviyeleri üzerinde etkisinin olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

3.2.10. Yaş Ve Eşikaltı Otizm Seviyeleri

Katılımcıların yaşları ile Otizm ölçeği toplam puanlarına göre katılımcıların eşik altı ve eşik üstünde olma durumlarına göre farklı olup olmadığının araştırılması için bağımsız tek örneklem t testi uygulaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda özet olarak sunulmuştur.

Tablo 14.Yaş ve Eşikaltı Otizm Seviyeleri

Ölçek	Otizm	n	Ortalama	S.sapma	t	p
-------	-------	---	----------	---------	---	---

	Değeri					
OSA	Eşik üzeri	16	27,36	9,32	0,59	0,54
	Eşik Altı	168	25,12	7,22		

Elde edilen sonuçlara göre Eşik üstü otizmi olan katılımcıların (n=16) yaş ortalamalarının 27,36±9,32 olduğu tespit edilmiştir. Eşik altı olan bireylerin (n=168) yaş ortalamalarının 25,12±7,22 olduğu tespit edilmiştir. Eşik altı ve eşik üzeri olan katılımcıların yaş ortalamaların ise bir birlerinden farksız olduğu görülmüştür(t=0,59,p>0,05). Eşik altı ve eşik üzeri olan katılımcıların yaşları bir birine benzerdir.

3.2.11. Çocuklukta Kim Tarafından Yetiştirildiğiniz?

Katılımcıların çocuklukta kim tarafından yetiştirilmesi durumunun Otizm ölçeği alt boyutları üzerinde etkili olup olmadığının araştırılması için bağımsız tek örneklem t testi uygulaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda özet olarak sunulmuştur.

Tablo15. Çocuklukta Kim Tarafından Yetiştirilme Durumu

Boyutlar	Çocuklukta kim tarafından yetiştirildiğiniz?	n	Ortalama	S.sapma	t	p
Sosyal Beceri Boyutu	Sadece Anne	33	2,58	0,29	1,38	0,17
	Anne-Baba	151	2,50	0,30		
Dikkat kaydırabilme	Sadece Anne	33	2,73	0,59	2,04	0,04
	Anne-Baba	151	2,58	0,30		
Ayrıntıya dikkat etme	Sadece Anne	33	2,49	0,34	-0,09	0,92
	Anne-Baba	151	2,50	0,37		
İletişim	Sadece Anne	33	2,31	0,32	2,58	0,01
	Anne-Baba	151	2,14	0,35		
Hayal gücü	Sadece Anne	33	2,51	0,33	0,20	0,84
	Anne-Baba	151	2,50	0,50		

Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların çocuklukta kim tarafından yetiştirilmesi durumunun Ayrıntıya dikkat etme, hayal gücü ve sosyal beceri boyutları üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Eşik altı otizm algısında Ayrıntıya dikkat etme, hayal gücü ve sosyal beceri konularında katılımcıların çocuklukta kim tarafından yetiştirilmesi durumunun fark yaratan bir değişken olmadığı tespit edilmiştir.

Dikkat kaydırabilme, iletişim boyutlarında ise çocuklukta sadece annenin yetiştirdiği bireylerin ortalama boyut puanlarının anne ve babanın yetiştirdiği bireylere göre daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır ($p<0,05$). Dikkat kaydırabilme, iletişim konusunda anne ve babanın yetiştirdiği bireylerin eşik altı otizm seviyeleri sadece annenin yetiştirdiği bireylere göre yüksek olduğu görülmektedir.

3.2.12. Çocuklukta Nasıl Bir Disiplin İle Büyütüldünüz?

Katılımcıların çocukluk yıllarındaki disiplin içinde büyüme seviyelerinin eşik altı otizm düzeylerine olan etkisinin araştırılması amacı ile tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulaması yapılmıştır. Farklılık elde edilen boyutlarda ise farklılığının sebebini araştırmak adına Sidak Post. Hoc. testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Tablo 16. Çocuklukta Nasıl Bir Disiplin İle Büyütülme Durumu

Boyutlar	Çocuklukta Nasıl Bir Disiplin İle Büyütüldünüz	n	Ortalama	S.sapma	F	p
Sosyal Beceri	Aşırı	33	2,59	0,32	1,49	0,23
	Yeterince	141	2,49	0,30		
	Az	10	2,55	0,31		
	Total	184	2,51	0,31		
Dikkat	Aşırı	34	2,58	0,35	0,26	0,77
	Yeterince	140	2,62	0,37		

Kaydırabilme	Az	10	2,55	0,44		
	Total	184	2,61	0,37		
Ayrıntıya Dikkat Etme	Aşırı	34	2,51	0,36	0,40	0,67
	Yeterince	140	2,49	0,35		
	Az	10	2,59	0,46		
	Total	184	2,50	0,36		
İletişim	Aşırı	34	2,25	0,43	2,20	0,11
	Yeterince	140	2,15	0,32		
	Az	10	2,33	0,47		
	Total	184	2,18	0,35		
Hayal Gücü	Aşırı	34	2,57	0,79	0,77	0,47
	Yeterince	140	2,47	0,37		
	Az	10	2,51	0,50		
	Total	184	2,49	0,48		

Katılımcıların çocukluk yıllarındaki disiplin içinde büyüme seviyelerinin otizm alt boyutları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir($p>0,05$). Çocukluk yıllarında az, yeterince ve aşırı disiplin altında büyüyen bireylerin Sosyal Beceri, Dikkat Kaydırabilme, Ayrıntıya Dikkat Etme, İletişim ve Hayal Gücü Boyutu ortalama puanları bir birlerinden farklıdır.

3.3. ALT BOYUTLAR ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN TESPİT EDİLMESİ

Çalışmamızda araştırmak istediğimiz sorunsallardan biri de otizm boyutları arasındaki ilişki olup olmadığının tespit edilmesidir. Boyutların kendi aralarındaki ilişkilerinin tespit edilmesi istenmiştir. Yapılan korelasyon analizi sonucunda elde edilen korelasyon kat sayıları (r) ve önem dereceleri (p) bir matris şeklinde aşağıdaki gibi sunulmuştur.

Tablo 17. Korelasyon Matrisi

Boyutlar		1	2	3	4	5
Sosyal Beceri Boyutu (1)	R	1				
	P					
Dikkat kaydırabilme (2)	R	,283**	1			
	P	,000				
Ayrıntıya dikkat etme (3)	R	,142	,319**	1		
	P	,051	,000			
İletişim (4)	R	,291**	,330**	,366**	1	
	P	,000	,000	,000		
Hayal gücü (5)	R	,298**	,175*	,090	,389**	1
	P	,000	,016	,219	,000	

** 0,01 * 0,05 düzeyinde anlamlı ilişki

Sonuçlara göre Sosyal Beceri ve Dikkat Kaydırabilme boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir($r=0,283$, $p<0,01$). Sonuçlara göre Sosyal Beceri ve Ayrıntıya Dikkat Etme boyutu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir($r=0,142$, $p>0,05$). Sosyal Beceri ve İletişim boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir($r=0,291$, $p<0,01$). Sosyal Beceri ve Hayal Gücü boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir($r=0,298$, $p<0,01$).

Dikkat Kaydırabilme ve Hayal Gücü boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir($r=0,175$, $p<0,05$). Dikkat Kaydırabilme ve İletişim boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir($r=0,330$, $p<0,01$). Dikkat Kaydırabilme ve Ayrıntıya Dikkat Etme boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir($r=0,319$, $p<0,01$).

Ayrıntıya Dikkat Etme ve İletişim boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir($r=0,366$, $p<0,01$). Ayrıntıya Dikkat Etme ve Hayal Gücü boyutu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir($r=0,09$, $p>0,05$). İletişim ve Hayal gücü boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir($r=0,389$, $p<0,01$).

3.3.1.İlişkilerin Modellenmesi

Boyutlar genel olarak bir birleri ile ilişki olarak tespit edilmişti. Fakat bu etkileşimi çoklu bir şekilde modellemek gerekmektedir. Bu konuda regresyon analizi uygulaması yapılması düşünülmüştür. Tasarlanan modellerde otizm alt boyutlarının kendi aralarında ne kadar ilişkili olacağı alt boyutlar bazında incelenecektir. Regresyon modelinde modelin anlamlı olup olmadığının belirmesi amacı ile 3 tane temel analizin sonucunda gerekli sonuçların elde edilmesi gerekir. Bunlar sırası ile R kare değeri, modelin anlamlılığı ve katsayıların anlamlılığı olarak sıralanabilir. Bu 3 temel konudan biri bile istenen normlara uygun değilse regresyon modelinden bahsetmek mümkün değildir. Elde edilen matematiksel modeller tabloda özet olarak verilmektedir.

Tablo 148. Regresyon Modelleri

Model	Modelin Test Edilmesi			Bağımsız Değişkenler Kat sayılar				
	R ²	Model	Katsayı	1	2	3	4	5
Sosyal Beceri Boyutu (1)	0,43	13,78	Anlamlı		0,26	0,20	-	0,27
Dikkat kaydırabilme (2)	0,49	16,22	Anlamlı			0,32	0,12	0,35
Ayrıntıya dikkat etme (3)	0,44	20,56	Anlamlı	0,22	-		-	0,32
İletişim (4)	0,50	21,93	Anlamlı		0,29	0,21		0,44
Hayal gücü (5)	0,51	16,43	Anlamlı	-	0,26	0,16	0,43	

İlk modelde Sosyal Beceri Boyutu ile Dikkat kaydırabilme, Ayrıntıya dikkat etme, Hayal gücü boyutları anlamlı olarak derecede ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Modelin değişimleri açıklama yeteneği (R^2) %43 oranında olduğu modelin ve modeldeki katsayılarını da anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Hayal gücü sosyal beceriye en çok etki eden boyut olarak tespit edilmiştir. Hayal gücü boyutundaki bir birimlik artış sosyal beceri boyutunda 0,27 birimlik bir artışa neden olacaktır. Bunları sırası ile Dikkat kaydırabilme ve Ayrıntıya dikkat etme boyutu takip etmektedir. İletişim boyutu modelde yer almamaktadır.

İkinci Modelde Dikkat kaydırabilme Boyutu ile İletişim, Ayrıntıya dikkat etme, Hayal gücü boyutları anlamlı olarak derecede ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Modelin değişimleri açıklama yeteneği (R^2) %49 oranında olduğu modelin ve modeldeki katsayılarını da anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Dikkat kaydırabilme konusuna en çok etki eden boyut hayal gücü olarak tespit edilmiştir. Hayal gücü boyutundaki bir birimlik artış Dikkat kaydırabilme boyutunda 0,35 birimlik bir artışa neden olacaktır. Bunları sırası ile Dikkat kaydırabilme ve iletişim boyutu izlemektedir. Sosyal Beceri Boyutu modelde yer almamaktadır.

Üçüncü modelde Ayrıntıya dikkat etme ile Sosyal Beceri Boyutu ve Hayal gücü boyutları anlamlı olarak derecede ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Modelin değişimleri açıklama yeteneği (R^2) %44 oranında olduğu modelin ve modeldeki katsayılarını da anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıntıya dikkat etme konusuna en çok etki eden boyut hayal gücü olarak tespit edilmiştir. Hayal gücü boyutundaki bir birimlik artış Dikkat kaydırabilme boyutunda 0,32 birimlik bir artışa neden olacaktır Sosyal Beceri boyutunda ise bu artış 0,22 seviyelerinde olacaktır. Dikkat kaydırabilme ve iletişim boyutu modelde yer almamaktadır.

Dördüncü modelde İletişim ile Ayrıntıya dikkat etme, Dikkat kaydırabilme ve Hayal gücü boyutları anlamlı olarak derecede ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Modelin değişimleri açıklama yeteneği (R^2) %50 oranında olduğu modelin ve modeldeki katsayılarını da anlamlı olduğu tespit edilmiştir. İletişim konusuna en çok etki eden boyut hayal gücü olarak tespit edilmiştir. Hayal gücü boyutundaki bir birimlik artış Dikkat kaydırabilme boyutunda 0,44 birimlik bir artışa neden olacaktır Dikkat kaydırabilme boyutunda ise bu artış 0,29 ve Ayrıntıya dikkat etme boyutunda

ise bu artış 0,21 seviyelerinde olacaktır. Sosyal Beceri Boyutu modelde yer almamaktadır.

Son modelde Hayal gücü ile Ayrıntıya dikkat etme, Dikkat kaydırabilme ve iletişim boyutları anlamlı olarak derecede ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Modelin değişimleri açıklama yeteneği (R^2) %51 oranında olduğu modelin ve modeldeki katsayılarını da anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Hayal gücü konusuna en çok etki eden boyut İletişim olarak tespit edilmiştir. İletişim boyutundaki bir birimlik artış Hayal gücü boyutunda 0,43 birimlik bir artışa neden olacaktır Dikkat kaydırabilme boyutunda ise bu artış 0,26 ve Ayrıntıya dikkat etme boyutunda ise bu artış 0,16 seviyelerinde olacaktır. Sosyal Beceri Boyutu modelde yer almamaktadır.

4.TARTIŞMA

Temelde bir iletişim sorunu olarak tanımlanan otizm; Bernier, Gerds, Munson, Dawson ve Estes, (2012)'e göre beyin fonksiyonlarını etkileyen nörolojik bir bozukluktan kaynaklanarak, sosyal gelişim ve iletişim bozuklukları, olağandışı, güçlü ve sınırlı ilgi ve tekrarlayan davranışların varlığı ve bu özelliklerin çeşitli değişkenliklerle ortaya çıkması ile kendini göstermektedir.

Lubetsky, Handen ve Mcgonigle (2011)'e göre Otizm, bebeklikten itibaren karşısındakinin gözüne bakma, ortak dikkat ve işaret etme davranışlarındaki yetersizlik ve isteksizlikle kendini belli eden üç yaşından önce ortaya çıkan, ciddi sosyal etkileşim ve iletişim bozukluğunun yanında, sosyal davranış, dil, algısal fonksiyonlar, tekrarlayan davranışlar ve ilgilerle kendini gösteren, yaşam boyu süren hafiften ağıra kadar değişen çeşitli kombinasyonları olan gelişimsel nörobiyolojik bir bozukluktur.

Ayrıca, karşılıklı sosyal etkileşim becerileri, sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerinde yaygın ve ağır bozukluklar, sosyal ve iletişimsel yetersizlikler, ilgi ve etkinliklerde sınırlı, basmakalıp ve yineleyici örüntüler otizmi zihinsel engel, gelişimsel dil bozukluğu ve öğrenme güçlüğü gibi diğer nörogelişimsel yetersizliklerden ayırmaktadır. Otizm genetik etiyojisi olan nöro gelişimsel bir bozukluktur Genetik iletimi kompleks bir yapıya sahiptir. Turkington ve Anan

(2007)'e göre Otizmden tek bir gen sorumlu değildir, bu kompleks sendromun her bileşeni için risk oluşturacak çok fazla gen Farklı genlerin çeşitli kombinasyonları otizmin kompleks genetik yapısını açıklamaktadır

Yapılan çalışmada OSA puanlarının yapısal geçerliliği istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek bulunurken, bireyin sosyo demografik ve diğer özelliklerinin OSA tarama amaçlı kullanımdan çok otizm spektrum bozukluğu için şüphelenilen vakalarda tanıya destek amaçlı kullanım için daha uygun bir araç gibi olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmada Kendini değerlendirme ölçeği ile ilgili 50 adet ifadenin güvenilirliğinin 0,78 olarak tespit edilmiştir. Alan Sosyal Beceri, Dikkati Kaydırabilme, Ayrıntıya Dikkat Etme, hayal gücü ve iletişim boyutu adlandırılmıştır. Faktör analizinde hesaplanan KMO örneklem yeterlilik katsayısı 0,81 ve açıklanan varyans %69 olarak tespit edilmiştir. Analizi sonucunda 5 adet temel boyut tespit Alan Sosyal Beceri %19, Dikkati Kaydırabilme %15, Ayrıntıya Dikkat Etme %14, hayal gücü %11 ve iletişim boyutu %10 oranında varyansı açıkladığı tespit edilmiştir. Özet olarak yapı geçerliliğini sağlandığı tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgular göre; Eşik altı otizm algısında Sosyal beceri, Dikkat kaydırabilme, İletişim ve Hayal gücü konularında cinsiyetin fark yaratan bir değişken olmadığı tespit edilmiştir($p>0,05$). Ayrıntıya dikkat etme konusunda kadın bireylerin eşik altı otizm seviyeleri erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Araştırma bulgularına paralel olarak otizm'in bireylerin cinsiyetlerine göre farklı olmadığı görülmektedir. Kadın bireylerin ise doğaları gereği erkeklere oranla daha titiz ve algılarının daha açık olmasından dolayı ayrıntılara dikkat etme konusunda erkeklere oranla daha yüksek olması beklenmektedir.

Eşik altı otizm algısında sosyal beceri, dikkat kaydırabilme, iletişim ve hayal gücü konularında medeni halin fark yaratan bir değişken olmadığı tespit edilmiştir($p>0,05$). Araştırma bulgularına paralel olarak otizm'in bireylerin evli veya bekar olma durumların farklılıklar göstermemesi beklenmektedir. Ayrıntılara dikkat etme konusunda bekâr bireylerin eşik altı otizm seviyeleri evli bireylere göre daha

yüksek olduğu görülmektedir($p<0,05$). Bu durumun bireylerin sorumlulukları, stres düzeyleri ve günlük sosyal aktivitelerine göre farklılıklar göstereceği düşünülebilir.

Eşik altı otizm algısında ayrıntılara etme, dikkat kaydırabilme, iletişim konularında katılımcıların kolay arkadaşlık kurabilme durumunun fark yaratan bir değişken olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Sosyal beceri ve hayal gücü konularında kolay arkadaşlık kuramayan bireylerin eşik altı otizm seviyeleri kolay arkadaşlık kurabilen bireylere göre daha yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

Kişilerin sosyal düzlemde kolay olarak arkadaşlıklar kurması kişinin sosyal yönünün kuvvetli olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla kişilerin Sosyal beceri yönlerinin kuvvetli olması beklenmektedir. Ayrıca kolay arkadaşlıklar kuran kişilerin yeni bireyler tanıyarak, bu kişilerle bilgi ve fikir alış verişinde bulunması, farklı konularda farklı görüşlere sahip olan bireylerin sosyal temas ile yeni bakış açılarına sahip olması beklenir. Dolayısıyla kolay arkadaşlıklar kuran kişilerin hayal gücü düzeylerinin, kolay arkadaşlık kuramayan bireylere göre daha yüksek olması beklenmektedir.

Eşik altı otizm algısında sosyal beceri, dikkat kaydırabilme konularında katılımcıların ilgi çeken konularda bilgi toplama durumunun fark yaratan bir değişken olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Sosyal beceri, iletişim ve hayal gücü ilgi çeken konularda bilgi toplamayan konularında kolay arkadaşlık kuramayan bireylerin eşik altı otizm seviyeleri ilgi çeken konularda bilgi toplayan bireylere göre daha yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

Kişilerin her hangi bir konuda araştırma yapması, kaynaklardan veya farklı kişilerden bilgi toplamasını gerektirmektedir. Bu bilgi toplama esnasında yeni arkadaşlıklar kurması kişinin sosyal yönünün kuvvetlendirmesi ön görülebilir. Ayrıca yeni insanları tanınması onlarla bilgi alış- verişi sırasında iletişime geçmesine neden olacağı düşünülmektedir. Bu durumlarda bireyin iletişim düzeyinin artacağı düşünülebilir. Ayrıca araştırmaya açık olan kişilerin yeni fikirler özgün düşüncelere sahip olacağından dolayı hayal gücü ve yaratıcılık seviyelerinin de yüksek olacağı beklenmektedir.

Sosyal beceri, iletişim ve hayal gücü ilgi çeken konularda yetiştirilme biçiminin sorunlar ile başa çıkma konusunda yardımcı olmadığını düşünen bireylerin eşik altı otizm seviyeleri yetiştirilme biçiminin sorunlar ile başa çıkma konusunda yardımcı olduğunu düşünen bireylere göre daha yüksek olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Yetiştirilme biçiminin sorunlar ile başa çıkma konusunda yardımcı olduğunu düşünme durumlarının, Ayrıntıya dikkat etme, Dikkat kaydırabilme ve iletişim üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

Bireyin yetiştirilme tarzı onun kişiliğini oluşturan en temel özelliklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Kişilerin yetiştirilme tarzlarının sorunlar ile başa çıkma konusunda yardımcı olduğunu düşünen bireylerin, karşılaşılan problemleri tanımlama, çözüm geliştirme, alternatif çözüm seçenekleri üretebilme ve bu problemlere en uygun çözümleri üretme yeteneklerinin daha yüksek olması beklenmektedir. Bireyin bu özelliklerinin iletişim, hayal gücü konularında etkili olacağı düşünülmektedir.

Anne ve baba ile yaşayan bireylerin eşik altı otizm düzeylerinin yalnız yaşayanlara ve eş ve çocuğu ile yaşayanlara göre, yalnız yaşayanların eş ve çocuğu ile yaşayanlara göre daha düşük olarak tespit edilmiştir. Ayrıca eş ve çocuğu ile yaşayan bireylerin eşik altı otizm seviyelerinin yalnız ve anne baba ile yaşayan bireylere göre, yalnız yaşayan bireylerinde anne baba ile yaşayan bireylere göre daha yüksek seviyelerde olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Hayal Gücü konusu evde kimle yaşadığı kişilere göre eşik altı otizm düzeyinin bir birinden farksız olduğu tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

Çocukluk yıllarında Anne ve baba ile yaşayan bireylerin aile yapısı içinde yetişmelerinin kişinin ruhsal ve fiziki gelişimi için önemli durumdur. Aile üyelerinin aileden her hangi bir nedenle ayrılması çocuğun gelişiminde sorunlara neden olacağı öngörülmektedir. Çalışmada ise Anne ve baba ile yaşayan bireylerin eşik altı otizm düzeylerinin diğer ailelere göre daha düşük olduğu, aile üyelerinin boşanma veya ölüm gibi sebepler ile aileden ayrılması durumlarının eşik altı otizm düzeylerinin anne ve .baba ile yaşayan bireylere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. ($p < 0,05$). Eşik altı otizm algısında ayrıntılara dikkat etme, dikkat kaydırabilme konularında katılımcıların sosyal olup olma durumunun fark yaratan bir değişken

olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Kişilerin sosyal olma durumlarının sosyal beceri üzerinde etkili olması beklenmektedir.

Sosyal beceri, iletişim ve hayal gücü konularında ise sosyal olup olan bireylerin ortalama boyut puanlarının sosyal olmayan bireylere göre daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır ($p<0,05$). Sosyal beceri, iletişim ve hayal gücü sosyal olmayan bireylerin eşik altı otizm seviyeleri sosyal bireylere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışmada kişilerin kendini sosyal bir birey olarak düşünmesi ve ayrıntılara dikkat etme, dikkat kaydırabilme konuları üzerinde etkili olmaması normal bir durumdur. Sosyal bir bireyin iletişim yeteneklerinin yüksek olması, yeni insanlar ile kolay arkadaşlıklar ve güçlü ilişkiler kurabilmesi beklenir. Ayrıca kişinin kendini sosyal olarak düşünmesi haliyle sosyal beceri düzeyi ile de doğru orantılı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bireylerin sosyal yönlerinin kuvvetli olması güçlü benlik algısı, yaratıcılık ve hayal gücü düzeyinin yüksek olmasını sağlamaktadır.

Eğitim düzeyi lise, üniversite ve diğer (ön lisans, ilköğretim) grubuna göre Sosyal Beceri, Dikkat kaydırabilme, İletişim ve Hayal gücü konusunda fark yaratan bir durum olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Lise mezunlarının üniversite ve diğer(ön lisans, ilköğretim) eğitim grubuna göre daha yüksek puanları olduğu ve ayrıntılara dikkat etme konusunda otizm seviyesinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Lise mezunu kişilerin ayrıntılara dikkat etme konusunda otizm seviyesinin diğer eğitim gruplarına göre daha düşük olmasının beklenen bir durum olmadığı düşünülebilir. Bu durum bireylerin eğitim düzeylerinde daha çok meslekleri, kişisel özellikleri ve yetiştirilme ortamı, kişinin sosyal ilgi alanları gibi konular ile ilgili olabileceği düşünülebilir.

KAYNAKÇA

Akman, S. (2004). Stresin Nedenleri Ve Açıklayıcı Kuramlar. Türk Psikoloji Bülteni, 10 (34-35), 40-55.

Akkök, F, Aşkar, P, Karancı, N.(1992).Özürlü Bir Çocuğa Sahip Anne-Babalardaki Stresin Yordanması. Özel Eğitim Dergisi, 1(2):8-12.

Aksüt, M. (2001). Yeni Bin Yılın Yeni Eğitim Merkezleri (Oçem'ler) Ve Otistik Bireylerin Eğitimi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3,Sayı 22, 2001, s.57-73.

Aktaş, S. (2009).Eşlerden Birinin Kaygı Düzeyi ile Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi

Akyüz, A. (2004). Huzurevi ve Evde Yaşayan Yaşlıların, Yalnızlık ve Depresyon Düzeyleri ile Sosyal Destek Sistemleri Açısından Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Alpaytaç, S. (2007). Otizm Üzerine Türkiye'den Bir Örnek Vaka İncelemesi Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi.

Alper,Y.(2001). Depresyon Psikoterapisi.(1.baskı). İstanbul: Alfa Yayınları

Altıntaş,(2011).Trabzon İl Merkezinde Otizm Tanısı ile Eğitim Gören Çocukların Ailelerinde Stres, Tükenmişlik Düzeyi Ve Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Amerikan Hekimler Birliği (2013). DSM 5 tanı ölçütleri başvuru el kitabı.

(KoroğluE. Çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Aşkın, R. (1999). Depresyon El Kitabı. İstanbul: Roche.

Aydın, A. (2003): Farklı Gelişen Çocuklar, İstanbul: Epsilon Yayınları.27-28

Aydın, B.(1990). Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Düzeyleri İle Ders Çalışma Tutum Ve Alışkanlıklarının İncelenmesi. Türk Psikoloji Dergisi, 7 (25), 33-40.

Batıgün, A.D. (2001). Depresyonda Bilişsel Davranışçı Terapiler. Türk Psikologlar Bülteni 7 (20), 16-31.

Batur, S. (1998). Karışık Anksiyete-Depresyon Bozukluğu: Bir Gözden Geçirme. Türk Psikoloji Yazıları, 1 (1), 61- 71.

Bıçak, N, (2009). Otizmlili çocukların annelerinin yaşadıklarının belirlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Budak, S. (2000). Psikoloji sözlüğü. Bilim ve Sanat Yayınları. Ankara.

Bodur, Şahin Ve Şebnem Soysal. Otizmin Erken Tanısı Ve Önemi. Sürekli Tıp Eğitim Dergisi, cilt 13,Sayı 10,2004.394-398

Çavuşoğlu, Elif Yeşim. (1990). Anksiyetenin Öğrenme Ve Belleğe Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir.

Cüceloğlu, Doğan, (1997). İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi, İstanbul: S.276

32. Çevik A, Volkan VD. Depresyonun Psikodinamik Etiyolojisi. Depresyon Monografaları Serisi 1993;2:109-22.

Dağ, İ. (1999), “Psikolojinin Işığında Kaygı”, Doğu Batı Düşünce Dergisi, (sayı:6),179-186

Darıca, N., Abidoğlu, Ü. ve Gümüşçü, g. (2011). Otizm ve Otizmliler Çocuklar. Ankara: Özgür Yayınları.

Davison, C. G. ve Neale, J. M. (Ed.). (2004) Anormal Psikolojisi, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

ERAKTAN, P., Otizmde Tedavi Yaklaşımları, Sapiens, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Dergisi, Yıl: 1, Sayı:1 Mayıs-Haziran 2005.

Erden, G. & Akçakın, M. (2001). Otizmi Olan Çocuklar ve Kardeşlerinin Davranış Sorunları ve Kişilik Özellikleri Örüntüleri. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi 8 (1), 2-10

Fazlıoğlu, Y., Yurdakul, M. E.(2005): Otizm Otizmde Görsel İletişim Tekniklerinin Kullanımı, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Fırat, S. (2000). Otistik ve zihinsel çocukların annelerinde kaygı, depresyon, aleksitimi ve genel psikolojik değerlendirme. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Fidanoğlu, O. (2006). Evlilik Uyumu, Mizah Tarzı ve Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Geçtan, E. (2006) Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar. İstanbul: MetisYayınları.

Geçtan(2000). Psikanaliz ve Sonrası, Remzi Kitapevi, (9. Basım).İstanbul:49-50 - 325

Geçtan, Engin. (1981). Çağdaş Yaşam Ve Normal Dışı Davranışlar. Ankara: Maya Matbaacılık Yayıncılık . S:64

Kadak,M.(2011).Otistik Spektrum Bozukluğu Tanısı Almış Çocukların Ebeveynlerinde Kişilik Özellikleri, Emosyonel Yüz İfadelerini Tanıma ve Geniş Otizm Fenotip İlişkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.

Kanner, L. (1943). Autistic disturbances of affective contact. *Nervous Child*, 2, s 217

Kayaalp, D.V.(2000).Otizm ve İletişim Problemi Olan Çocukların Eğitimi, İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kırcaali G., İftar K.(2003). Otistik Özellik Gösteren Çocuklara İletişim Becerilerinin Kazandırılması,. Ya pa yay. İstanbul: 25-45

Kırlı, S. (2000). Anksiyete Bozukluklarının Oluşumu ve Farmakolojik Tedavisi. Anksiyetenin Oluşumu Ve Anksiyete İle İlişkili Psikolojik Ve Fizyolojik Süreçler. Psikiyatri ve Sanat Yayınevi, Bursa:1-10.

Kocabaşoğlu N. Stress ve Anksiyete, G.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi 2005;47:181-98.

Korkmaz B. (2001). Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğrencilerinin Boyun Eğici Davranış ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Korkmaz, B.(2005). Yağmur çocuklar. İstanbul: Kitap Matbaacılık.

Köknel, Özcan. (1988). Zorlanan İnsan. 2. Basım, Altın Kitaplar Yayınları, İstanbul (1997). Kaygıdan Mutluluğa Kişilik. 14. Basım, Altın Kitaplar Yayınevi.

Köknel, Ö. (1989). Depresyon: Ruhsal Çöküntü. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi. S.196

Köroğlu, E. (2013).Depresyon Nedir? Nasıl Baş Edilir? (4.Baskı).Ankara: Hekimler Yayım Birliği. s 11-46-72.

Kulaksızoğlu, A. (2003): Farklı Gelişen Çocuklar, İstanbul: Epsilon Yayınevi. s 81-92-96

Kutlu, Y.(2011).Farklı Gelişim Gösteren ve Normal Gelişim Gösteren Çocuk Sahibi Annelerin Düşmanlık, Saldırganlık, Kayıtsızlık, İhmal, ve Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi

Küllü, Z. (2008). Özürlü Çocuk Sahibi Ebeveynlerde Depresyon Durumunun Değerlendirilmesi. Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. Kayseri.

Öner, N. (1997). Durumluluk- Sürekli Kaygı Envanterinin Türk Toplumunda Geçerliliği. Doçentlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi. Özbey, Ç (2012) Dünden Bugüne Otizm. C-B Basımevi, İstanbul: s.15-17

Özbey, Ç(2005).: Otizm ve otistik çocukların eğitimi. İnkılap Kitabevi, İstanbul: No. s.13, 20, 29–58.

Özmen E, Aydemir Ö, Bayraktar E. Genel Tıpta Psikiyatrik Sendromlar. 1. Baskı. Ankara: Hekimler Yayın Birliği; 1997. 117-9.

Özpoyraz, N., (2005). Anksiyete bozuklukları. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Ders Notları: www.psikiyatridizini.org (10.05.2015 tarihinde erişilmiştir).

Öztürk MO.(2008). Uluşahin A. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, Yenilenmiş 11. Baskı, Ankara, Tuna Matbaacılık, s.452.

Öztürk, M.O.(1997). Ruh Sağlığı ve Bozuklukları. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Özyurt. CB, Deveci, A. Manisa’da Kırsal Bir Bölgedeki 15-49 Yaş Evli Kadınlarda Depresif Belirti Yaygınlığı ve Aile İçi Şiddetle İlişkisi. Türk Psikiyatri Dergisi 2010;21.

Saban.(2010).Zihinsel Engelli Kardeşi Olan ve Olmayan Benlik Saygısı ve Kaygı Durumlarının İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi

Savaşır, I. & Senar, Y. (1996). Depresyonun Bilişsel Davranışçı Tedavisi

Sayar, K. (2000). Varoluşçu Psikoloji Açısından Anksiyete. Yeni Symposium, 38 (2), 43-50.

Sencar, B.(2007).Otistik Çocuğa Sahip Ailelerin Algıladıkları Sosyal Destek Ve Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.

Süleymanoğlu, Y. (2003). Düzenli Olarak Hemodiyalize Giren Kronik

Böbrek Yetmezliği Hastaları ile Düzensiz Olarak Acilden Hemodiyalize Giren Kronik Böbrek Yetmezliği Hastalarının ve Normal Popülasyonun Depresyon ve Sosyal Destek Açısından Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.

Tan, O.(2008). Depresyon (1.Baskı) İstanbul:Timaş Yayınları. S. 136-137

Tohum Otizm Vakfı. <http://www.tohumotizm.org.tr>. (14.04.2015 tarihinde erişilmiştir).

Tohum Otizm Vakfı. <http://www.tohumotizm.org.tr/egitim-yontemleri>.(01.07.2015 tarihinde erişilmiştir).

Tunali, B. & Power, T.G. (1993). Creating Satisfaction: A Psychological Perspective on Stress and Coping in Families of Handicapped Children. *Journal Child Psychology and Psychiatry*, 34 (6), ss,949

Tükel, R., Alkın, T. (2006) (eds). Anksiyete Bozuklukları, Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları, Bilimsel Çalışma Birimleri Dizisi No:4, 1. Baskı, Ankara s: 41-143

Uçar, F. (2004). Streste Zihnin Rolü Ve Strese Bağlı Zihinsel/Ruhsal Hastalıklar. *Türk Psikoloji Bülteni*. 10 (34-35), 85-102.

Uğuz, Ş., Toros, F., Yazgan İnanç, B., Çolakkadıoğlu, O.(2004). Zihinsel ve/veya Bedensel Engelli Çocukların Annelerinin Anksiyete, Depresyon Ve Stres Düzeylerinin Belirlenmesi. *Klinik Psikiyatri*. 7: 42–47

Ünal, A.E. (2006). Sanat Eğitiminin Otizmlı Çocukların Duyusal Problemleri Üzerine Etkisinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi

Weanar, C. (2003). Kaygı bozuklukları Ve Aşırı Kontrol, Stres Ve Stresle Başa Çıkma Yolları. Çeviren: Y.Türköz. *Türk Psikoloji Bülteni*. 9, (30-31), 97-106.

Wing, L. (1993). Otizm el rehberi. Çeviren: Semra Kunt. Tohum Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı.

Yıldırım F. (2010). Majör Depresyon Hastalarında Çocukluk Çağı Travmasının Dürtüsellik, Öfke ve İntihar Davranışı ile İlişkisi. *Psikiyatrik Uzmanlık Tezi*. Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Has. Eğt. ve Arş. Hastanesi /2. Psikiyatri Anabilim Dalı, İstanbul.

Yörükoğlu, A. (1998). Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar, İstanbul: Özgür Yayınları

EK. 1, OTİZM SPEKTRUM ANKETİ

ÖLÇEĞİN ÖZELLİKLERİ

Ölçtüğü nitelik: Ölçek toplumdaki normal bireylerde eşik altı otistik özellikleri değerlendirmeye ve ayrıca otizm spektrumu olan veya yüksek işlevsellik gösteren otistik erişkinleri tanımlamaya çalışmaktadır,

Ölçek türü: Kendini değerlendirme ölçeği

Uygulanacak grup: Klinik ve otistik hastaların akrabaları da dâhil olmak üzere klinik dışı grup.

Kapsamı: Beş farklı alanı değerlendiren onar soru ve toplam 50 sorudan oluşmaktadır. Beş farklı alan sosyal beceri (1,11,13,15,22,36,44,45,47,48.sorular), dikkati kaydırabilme (2,4,10,16,25,32,34,37,43,46.sorular), ayrıntıya dikkat etme (5,6,9,12,19,23,28,29,30,49.sorular), iletişim (7,17,18,26,27,31,33,35,38,39.sorular) ve hayal gücü (3,8,14,20,21,24,40,41,42,50.sorular) alanlarıdır. Dörtlü likert tipi bir öz-bildirim anketidir ve kesinlikle katılıyorum ile kesinlikle katılmıyorum arasında değişmektedir.

Materyal: Kağıt kalem ölçeğidir ve deneklerin ölçeğin üzerine işaretleyerek yanıt verirler.

UYGULAMA İÇİN PRATİK BİLGİLER:

Uygulama: Anlaşılabilir olması nedeniyle uygulanması kolaydır ve denekler kendi başlarına doldururlar.

Yönerge: Deneklerden kendilerine en uygun seçeneği işaretlemeleri istenmektedir.

Puanlama: Dörtlü Likert tipi bir öz-bildirim anketi olan OSA_TR'nin bazı sorularının (2,4,5,6,7,9,12,13,16,18,19,20,21,22,23,26,33,35,39,41,42,43,45,46) 'Kesinlikle katılıyorum' veya 'sıklıkla katılıyorum' şeklinde yanıtlanmasına 1 puan verilmiştir. Anketin diğer sorularının (1,3,8,10,11,14,15,17,24,25,27,28,29,30,31,32,34,36,37,38,40,44,47,48,49,50) 'bazen katılıyorum' veya 'kesinlikle katılmıyorum' şeklinde yanıtlanmasına 1 puan verilmiştir. Tanımlanan otizm fenotipi ile aynı düzlemde yanıtlanan her soru 1 puan ve toplam puan 50'dir.

Yorumlama: Ölçeğin kesme puanı hesaplanmamıştır, karşılaştırmalı çalışmalarda kullanılması önerilmektedir.

Uygulayıcının niteliği: Özbildirim ölçeği olması nedeniyle uygulayıcının niteliği yoktur.

ÖLÇEK BİLGİLERİ :

Özgün Adı : Autism-Spectrum Quotient

Geliştirenler : Baron-Cohen S, Whellwright S, Skinner R, Martin J, Clubley E

Özgün Makale : Baron-Cohen S, Whellwright S, Skinner R, Martin J, Clubley E. The Autism-Spectrum Quotient (AQ): Evidence from Asperger Syndrome/high-functioning autism, males and females, scientists and mathematicians J Autism Dev Disord 2001;31:5-17.

Türkçe formunun adı: Otizm-Spektrum Anketi

Uyarlayanlar : Sezen Köse, Emre Bora, Serpil Erermiş, Cahide Aydın

Türkçe Formunun güvenilirliği: Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,64 olarak saptanmıştır. OSA-TR' nin test-yeniden test güvenilirlik katsayısı 0,72 bulunmuştur.

Türkçe formunun geçerliliği: OSA-TR toplam puanı ve sosyal beceri, iletişim ve hayal gücü alt ölçek puanları erkeklerde kadınlardan daha yüksektir. Yapılan ana bileşen faktör analizinde üç faktör tanımlanmıştır; İletişim/ zihin okuma, ayrıntılar, sosyal beceri. İletişim/Zihin okuma ve sosyal beceri alanında erkekler yüksek puan almıştır.

Türkçe formunun Makalesi: Köse S, Bora E, Erermiş S, Aydın C. Otizm – Spektrum Anketi Türkçe formunun psikometrik özellikleri. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2010; 11(3):253-260.

OTİZM SPEKTRUM ANKETİ (OSA)

İsim : .....

Cinsiyet : .....

Doğum Tarihi : .....

BugününTarih : .....

Anketi Nasıl Dolduracaksınız ?

Aşağıda bazı ifadelerin listesi bulunmaktadır. Lütfen her ifadeyi çok dikkatli okuyunuz ve hangi şiddetle kabul veya red ettiğinizi, cevabınızı daire içine alarak oranlayınız.

LÜTFEN AŞAĞIDAKİ HİÇBİR İFADEYİ BOŞ BIRAKMAYINIZ

Örnekler :

Ö.1 : Risk almaya istekliyimdir.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Ö.2:Tavla,okey gibi oyunları oynamayı severim.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Ö.3:Müzik aleti çalmayı öğrenmenin kolay olduğunu düşünürüm.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Ö.4:Diğer kültürleri etkileyici bulurum.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum

1. İşleri tek başına yapmaktansa başkaları ile birlikte yapmayı tercih ederim.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
2. İşleri tekrar tekrar aynı şekilde yapmayı tercih ederim.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
3. Hayal ederek zihnimde bir resim yaratmak benim için kolaydır.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
4. Sıklıkla bir işe diğer işleri gözden kaçırarak kadar kendimi kaptırırım.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum

5. Sıklıkla diğerlerinin dikkat etmedikleri durumlarda, ben küçük gürültülere dikkat ederim.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
6. Genellikle araba plakalarına veya benzer sıralı bilgilere dikkat ederim.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
7. Ben nazik olduğumu düşünsem de, diğer insanlar sıklıkla söylediklerimin kaba olduğunu belirtiyorlar.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
8. Bir hikaye okurken, karakterlerin neye benzediklerini kolaylıkla hayal edebilirim.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
9. Olayların tarihlerini bilmekten çok hoşlanırım.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
10. Sosyal bir ortamda, farklı insanların konuşmalarını kolaylıkla takip edebilirim.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
11. Sosyal ortamlarda rahat ederim.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
12. Diğerlerinin dikkat etmediği ayrıntılara dikkat etme eğilimindeyim.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
13. Kütüphaneye gitmeyi bir partiye tercih ederim.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
14. Hikaye uydurmak bana kolay geliyor.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
15. Cansız şeylerden çok insanlar ilgimi çeker.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
16. Derin ilgi alanlarım vardır ancak ya sürdüremezsem diye üzülürüm.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
17. Sosyal muhabbetten (lak-	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum

lak) hoşlanırım.				
18. Ben konuşurken, başkalarının söze girmek istediklerini hiç fark etmiyorum.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
19. Rakamlarla ilgilenirim.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
20. Bir hikaye okurken karakterlerin niyetlerini çıkarsamak bana zor gelir.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
21. Kurgu okumaktan özellikle hoşlanmam (yazar tarafından hayal edilerek yazılmış hikaye, roman gibi eserler).	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
22. Yeni arkadaşlar edinmeyi zor bulurum.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
23. Her zaman işlerdeki kalıplara dikkat ederim.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
24. Tiyatroya gitmeyi, müzeye gitmeye tercih ederim.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
25. Günlük rutinim (alıştığım günlük düzenimin) bozulması beni üzmez.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
26. Sık sık sohbetin akışını nasıl sürdüreceğimi bilmediğimi düşünürüm.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
27. Birisi benimle konuşuyorken "satır aralarımı okumayı" kolay bulurum.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
28. Resmin bütününe, genellikle küçük ayrıntılardan daha çok konsantre olurum.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
29. Telefon numaralarını hatırlamakta çok iyi değilimdir.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
30. Bir durum veya bir	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum

insanın görünüşündeki küçük değişikliklere sıklıkla dikkat etmem.				
31. Beni dinleyen biri sıkılmaya başladıysa bunu hissedebilirim.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
32. Bir defada birden çok şey yapmak bana kolay gelir.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
33. Telefonda konuşurken, konuşma sırasının ne zaman bende olduğundan emin olamam.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
34. İşleri spontan(içimden geldiği gibi)olarak yapmaktan hoşlanırım.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
35. Şakanın püf (can alıcı) noktasını en son anlayan benimdir.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
36. Kişinin sadece yüzüne bakarak, ne düşündüğünü veya hissettiğini çıkarsamayı kolay bulurum.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
37. Eğer birisi yapmakta olduğum işi bölerse o işe çok çabuk geri dönebilirim.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
38. Sosyal muhabbette iyiyimdir.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
39. İnsanlar sıklıkla sürekli aynı şey üzerinde uğraştığını söylüyorlar.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
40. Küçükken, diğer çocuklar ile rol yapmayı da içeren oyunlar oynamaktan hoşlanırdım.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
41. Bazı şeylerin katagorileri (sınıfları) hakkında bilgi toplamayı severim (örn;araba tipleri,kuş tipleri,tren tipleri,bitki tipleri vs..).	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum

42. Başka biri gibi olmanın neye benzeyebileceğini hayal etmek bana zor gelir.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
43. Katıldığım etkinlikleri özenle planlamaktan hoşlanırım.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
44. Önemli günlerden (doğum günü partisi,düğün,...) hoşlanırım.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
45. İnsanların niyetlerini anlamak bana zor gelir.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
46. Yeni durumlar beni kaygılandırır.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
47. Yeni insanlarla tanışmaktan hoşlanırım.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
48. İyi bir diplomatımdır. (insan ilişkilerinde her iki tarafı da idare edip çıkarlarımı korumayı bilirim.)	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
49. İnsanların doğum günlerini hatırlamakta iyi değilimdir.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
50. Çocuklarla rol yapmayı da içeren oyunlar oynamak bana çok kolay gelir.	Kesinlikle Katılıyorum	Sıklıkla Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum

EK. 2, SOSYO DEMOGRAFİK VERİ FORMU

1.Ad, Soyadı;

2.Yaşınız?

3.Cinsiyet

a)erkek b)kadın

4.Medeni Durumunuz

a) evli
b) bekâr
c) boşanmış
d) eşinden ayrı yaşıyor
e) dul

5.Evinizde kimlerle yaşamaktasınız?

a) yalnız
b) sadece eşinizle
c) eş ve çocuklar
d) anne ve baba
e) diğer

6. Tek başınıza yaşayabilir misiniz?

a) evet
b) hayır

7. Eğitim düzeyiniz?

a) İlköğretim
b) Lise
c) Yüksekokul veya Üniversite
d) Diğer

8. Özel eğitim aldınız mı?

a) Evet, ise belirtiniz.....
b) Hayır

9. Sahip olduğunuz çocuk sayısı

.....

10. Şu an yaşadığınız yer?

a) köy

b) kasaba

c) şehir

d) diğer.....belirtiniz

11. Çocukluğunuzu geçirdiğiniz yer?

a) köy

b) kasaba

c) şehir

d) diğer.....belirtiniz

12. Gelir düzeyiniz nedir ?

a) 500 ytl' nin altında

b) 500 ile 1000 ytl arasında

c) 1000-1500 ytl arası

d) 2000 ytl ve üzeri

13. Yapmakta olduğunuz bir işiniz var mı?

a) evet

b) hayır

10. Çalışıyorsanız çalışmakta olduğunuz birim\ ünite

.....lütfen belirtiniz

14.meslekte çalıştığınız süre nedir?

a) 1 yıldan az

b) 1-5 yıl arası

c) 5-10 yıl

d) 11 yıl ve üzeri

15. Haftalık çalıştığınız süre

a) Ortalama 40 saat

b) Ortalama 45 saat ve üstü

16. Daha önce hiçbir işte çalıştınız mı?

a) evet, ise belirtiniz.....

b) hayır

17. Başka bir kronik fiziksel bir hastalığınız var mı?

a) evet ise lütfen belirtiniz.....

b) hayır

18. Hiç bu konu/konular için doktora gittiniz mi?

Hayır ise nedenini belirtiniz.....

18) Kronik ruhsal bir hastalığınız var mı?

- a) evet ise lütfen belirtiniz.....
- b) hayır

19. Hiç bu konu/konular için doktora gittiniz mi?

Hayır ise nedenini belirtiniz.....

20. Beraber yaşadığınız aileniz dışında sosyal desteğini hissettiğiniz akrabalarınız veya dostlarınız var mı?

- a) evet
- b) hayır

21. 20. Sorunun cevabı evet ise kimler ve yakınlık dereceniniz?

Lütfen belirtiniz.....

22) 0-1 yaş arası bakımınızı kim yapmış?

- a) anne
- b) baba
- c) bakıcı
- d) anne-baba
- e) diğer.....

22. Çocukluğunuzda kim tarafından yetiştirildiniz?

- a) anne
- b) baba
- c) bakıcı
- d) anne-baba
- e) diğer.....

23. Çocukluğunuzda nasıl bir ilgiyle bakıldınız?

- a) aşırı ilgiyle
- b) yeterince ilgi ile
- c) ilgisiz

24. Çocukluğunuzda nasıl bir disiplin ile büyütüldünüz?

- a) aşırı kontrol
- b) yeterince kontrol
- c) az kontrol

25. Yetiştirilme biçiminizin yaşamdaki sorunlarla başa çıkmanızda katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?

- a) evet
- b) hayır

26.25. Sorunun cevabı evet ise nasıl? Belirtiniz.....

27. Çocukluğunuzda ailenizin durumu nasıldı?

- a) bütün
- b) boşanmış
- c) parçalanmış

28. Çocukluğunuzda anneniz yaşıyor muydu?

- a) evet
- b) hayır

29. Çocukluğunuzda babanız yaşıyor muydu?

- a) evet
- b) hayır

EK. 3, ÖZGEÇMİŞ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

-Medeni Durum : Bekar
-Milliyet : T.C
-Doğum Yılı : 23.04.1972
-Doğum Yeri : İstanbul

Eğitim durumu :

Mehmetçik İlkokulu
İstanbul Kadıköy Anadolu Meslek Lisesi-Çocuk Gelişimi
Anadolu Üniversitesi-İşletme
Anadolu Üniversitesi-Sosyoloji
Üsküdar Üniversitesi-Psikoloji Yüksek Lisans

Yabancı Diller ve düzeyi

Almanca - Orta

İş deneyimi

Sultanbeyli Mareşal Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu-Öğretmen (2006-2007)
Beykoz Görele İlköğretim Okulu- Öğretmen(2007-2008)
Beykoz Ferda ve Turan Takmaz İlköğretim Okulu-Öğretmen (2008-2013)
Beykoz Anadolu Feneri Özel Eğitim ve İş Uygulama Okulu (2013-1016 Devam)

Bilimsel yayınlar ve çalışmalar -Ögel Öğrenme Güçlüğünde Sabrın Değeri-
Bildirge 2013 (Erzurum Üniversitesi)